

บทที่ 4

ประนีประนอมยอมความ (COMPROMISE)

ประนีประนอมยอมความคืออะไร

มาตรา 850 อันว่าประนีประนอมยอมความนั้น คือสัญญาซึ่งผู้เป็นคู่สัญญาทั้งสองฝ่ายระงับข้อพิพาทอันใดอันหนึ่ง ซึ่งมีอยู่หรือจะมีขึ้นนั้นให้เสร็จไปด้วยต่างยอมผ่อนผันให้แก่กัน

จากบทบัญญัติมาตรานี้ ทำให้อาจแยกพิจารณาสาระสำคัญของประนีประนอมยอมความออกได้เป็น 2 ประการคือ

1. เป็นสัญญาที่ระงับข้อพิพาท
2. เป็นสัญญาที่คู่สัญญาต่างยอมผ่อนผันให้แก่กัน

1. เป็นสัญญาที่ระงับข้อพิพาท

โดยทั่วไปแล้วการจะตกลงประนีประนอมยอมความกันนั้น มักจะกระทำกันเมื่อได้เกิดข้อพิพาทแล้ว เป็นความกันแล้ว แต่เพื่อมิให้คู่พิพาทต้องเสียเวลาเกี่ยวกับกระบวนการพิจารณาทั้งหลาย ต่างฝ่ายจึงได้ตกลงระงับข้อพิพาทโดยยอมผ่อนผันให้แก่กัน แต่ในบางกรณียังมีข้อพิพาท แต่อาจจะมิข้อพิพาทขึ้นได้ในภายหน้า เช่นนี้ คู่สัญญาก็อาจจะทำสัญญากันไว้ก่อนยอมผ่อนผันให้แก่กันเป็นการระงับข้อพิพาทซึ่งจะมีขึ้นได้ เช่น เจ้ามรดกตายมีทายาทหลายคน ทายาทจึงทำสัญญาแบ่งทรัพย์มรดก แต่มิได้ทำหลักฐานเป็นหนังสือ ดังนี้ ศาลถือว่าสัญญานั้นใช้บังคับไม่ได้ เพราะสัญญาเช่นนี้เป็นสัญญาประนีประนอมยอมความ จะต้องมิหลักฐานเป็นหนังสือลงลายมือชื่อฝ่ายที่ต้องรับผิดชอบตามมาตรา 851 จึงจะฟ้องร้องบังคับคดีได้ เมื่อไม่มีหลักฐานเป็นหนังสือดังกล่าวก็ฟ้องร้องบังคับตามสัญญาไม่ได้ (คำพิพากษาฎีกาที่ 381/2474 คดีระหว่าง นายหะยีมะลี โจทก์ นางอัน จำเลย)

อนึ่ง มีข้อสังเกตว่า ขณะที่เกิดเรื่องนี้ ยังมิได้ประกาศใช้บรรพ 6 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ศาลจึงได้นำมาตรา 851 แต่ลำพังมาปรับกับคดี แต่เมื่อบรรพ 6 ประกาศใช้แล้ว ปัญหาดังกล่าวก็ง่ายเข้าเพราะมาตรา 1750 วรรคท้าย ได้พูดถึงเรื่องนี้ไว้โดยเฉพาะอีกว่า การแบ่งปันมรดกโดยทำสัญญาแบ่งปันกันนั้น จะต้องมิหลักฐานเป็นหนังสือ

อย่างหนึ่งอย่างใด ลงลายมือชื่อฝ่ายที่ต้องรับผิดชอบ หรือตัวแทนของฝ่ายนั้นเป็นสำคัญ มิฉะนั้น จะฟ้องร้องให้บังคับคดีหาได้ไม่

แม้ในขณะนี้เรื่องตามคำพิพากษาศาลฎีกาดังกล่าวจะนำมาตรา 1750 วรรคท้าย โดย ลำพังมาปรับกับคดีได้ แต่ก็มิได้หมายความว่า เรื่องตามข้อเท็จจริงในคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 381/2474 นั้น กลายเป็นไม่ใช่สัญญาประนีประนอมยอมความไป ตามข้อเท็จจริงดังกล่าว ยังถือได้ว่าเป็นสัญญาประนีประนอมยอมความ และเป็นตัวอย่างของสัญญาประนีประนอมยอมความชนิดที่ทำไว้เป็นการระงับข้อพิพาท อันจะเกิดขึ้นภายหลังได้ด้วย (โปรดดูคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1319/2512 ซึ่งจะได้อีกกล่าวไว้ในหัวข้อ “คำพิพากษาศาลฎีกาที่เกี่ยวกับมาตรา 850 ถึง มาตรา 852 และคำวิจารณ์” นับว่าเป็นตัวอย่างของสัญญาประนีประนอมยอมความที่ทำขึ้น เพื่อระงับข้อพิพาทอันจะเกิดขึ้นภายหลัง อันเป็นคำพิพากษาศาลฎีกาที่ยืนยันคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 381/2474 นี้)

ดังได้กล่าวแล้วว่า องค์ประกอบข้อหนึ่งของสัญญาประนีประนอมยอมความนั้น คือการตกลงระงับข้อพิพาท เพราะฉะนั้น หากคู่สัญญาได้ทำสัญญาขึ้นโดยมิได้มีเจตนาจะ ระงับข้อพิพาทสัญญานั้นก็ไม่ใช่สัญญาประนีประนอมยอมความ เช่น เจ้ามรดกตาย ทายาท แบ่งปันมรดกโดยเข้าครอบครองเป็นส่วนสัดจนขาดอายุความฟ้องร้องในทางมรดกกันแล้ว ต่อมาทายาทคนหนึ่งได้โอนที่ดินซึ่งเป็นส่วนที่ตนครอบครองนั้นให้แก่ทายาทอีกคนหนึ่งโดย ทายาทฝ่ายที่รับโอนได้จ่ายเงินจำนวนหนึ่งให้แก่ทายาทฝ่ายที่โอน สัญญาดังกล่าวนี้ หากใช้ สัญญาประนีประนอมยอมความไม่ แต่เป็นสัญญาซื้อขายซึ่งจำเป็นต้องทำเป็นหนังสือและ จดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ ตามมาตรา 456 (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 907/2479 คดีระหว่าง นางแหวน กับพวก โจทก์ นางปลั่ง จำเลย นายวิง กับพวก ผู้ร้อง)

2. เป็นสัญญาที่คู่สัญญาต่างยอมผ่อนผันให้แก่กัน

ข้อนี้นับเป็นองค์ประกอบสำคัญอีกประการหนึ่งของสัญญาประนีประนอมยอม ความ เพราะฉะนั้น ถ้าเป็นสัญญาที่มีได้มีองค์ประกอบข้อนี้ กล่าวคือ คู่สัญญามีได้ยอม ผ่อนผันให้แก่กัน เช่น กรณีที่โจทก์ถอนฟ้องคดี กรณีที่จำเลยยอมตามที่โจทก์ฟ้องทุกประการ ก็ดี หากใช้สัญญาประนีประนอมยอมความไม่ เพราะเป็นการยอมผ่อนผันแต่เพียงฝ่ายเดียว ไม่ใช่ต่างยอมผ่อนผันให้แก่กัน โดยนัยเดียวกัน การที่เจ้าหน้าที่ยอมรับการชำระหนี้เป็นอย่างอื่น แทนการชำระหนี้ที่ได้ตกลงกันไว้ตามมาตรา 321 ดังนี้ ก็ไม่ต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือ เพราะไม่ใช่กรณีตกลงยอมผ่อนผันให้แก่กัน จึงไม่ใช่สัญญาประนีประนอมยอมความอันจะ ต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือตามมาตรา 851 (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 727/2480 คดีระหว่าง นางเซย

โจทก์ นายลี จำเลย, คำพิพากษาฎีกาที่ 733/2482 คดีระหว่าง นางคำมูล กับพวก โจทก์ นางสาวกับพวก จำเลย) และโปรดเทียบคำพิพากษาฎีกาที่ 1314/2501 ซึ่งจะกล่าวต่อไปในหัวข้อ “คำพิพากษาฎีกาที่เกี่ยวกับมาตรา 850 ถึงมาตรา 852 และคำวิจารณ์” ด้วย

เท่าที่กล่าวแล้ว เป็นการกล่าวอธิบายถึงลักษณะของสัญญาประนีประนอมยอมความว่าเป็นอย่างไร ต่อไปนี้จะได้กล่าวถึงความสมบูรณ์ของสัญญาประนีประนอมยอมความ (มาตรา 851), ผลของสัญญาประนีประนอมยอมความ (มาตรา 852), และชนิดของสัญญาประนีประนอมยอมความ

ความสมบูรณ์ของสัญญาประนีประนอมยอมความ

มาตรา 851 อันสัญญาประนีประนอมยอมความนั้น ถ้ามิได้มีหลักฐานเป็นหนังสืออย่างใดอย่างหนึ่งลงลายมือชื่อฝ่ายที่ต้องรับผิดชอบ หรือลายมือชื่อตัวแทนของฝ่ายนั้นเป็นสำคัญ ท่านว่าจะฟ้องร้องให้บังคับคดีหาได้ไม่

จากบทมาตรานี้มิได้หมายความว่า สัญญาประนีประนอมยอมความอันขาดหลักฐานเป็นหนังสือ นั้นไม่สมบูรณ์ กฎหมายเพียงแต่กำหนดว่า เมื่อไม่มีหลักฐานเป็นหนังสือลงลายมือชื่อฝ่ายที่ต้องรับผิดชอบ หรือลายมือชื่อตัวแทนของฝ่ายที่ต้องรับผิดชอบ จะฟ้องร้องให้บังคับตามสัญญาไม่ได้เท่านั้น เพราะฉะนั้น ถ้าคู่สัญญาได้ปฏิบัติตามสัญญาประนีประนอมยอมความที่ไม่มีหลักฐานเป็นหนังสือกันแล้ว ข้อพิพาทก็เป็นอันระงับ จะมาฟ้องร้องขอให้คืนสิ่งที่ตนได้ปฏิบัติตามสัญญาประนีประนอมยอมความที่ไม่มีหลักฐานดังกล่าวนั้นไม่ได้ กรณีเทียบเคียงได้กับการกู้ยืมเงินเกินกว่า 50 บาทตามมาตรา 653 วรรคแรก ที่ได้กล่าวกันมาแล้ว ตัวอย่างเช่นโจทก์จำเลย ตกลงกันเล็กห้างหุ้นส่วนซึ่งมีหนี้สินจะต้องชำระหลายรายว่า จะแบ่งกันใช้นี้ โดยโจทก์ใช้นี้รายนาย ก. จำเลยใช้นี้รายอื่น ข้อตกลงนี้มีได้ทำหลักฐานเป็นหนังสือไว้ เมื่อโจทก์ใช้นี้รายนาย ก. อันเป็นการปฏิบัติตามสัญญาประนีประนอมยอมความที่ไม่มีหลักฐานเป็นหนังสือเป็นที่เรียบร้อยไปแล้ว โจทก์จะมาฟ้องเรียกให้จำเลยใช้คืนที่ตนชำระรายนาย ก. ไปนั้นไม่ได้ ศาลย่อมรับฟังข้อต่อสู้ของจำเลยที่ว่า โจทก์ชำระหนี้ไปโดยการปฏิบัติตามสัญญาประนีประนอมยอมความอันขาดหลักฐานเป็นหนังสือ (คำพิพากษาฎีกาที่ 734/2481 คดีระหว่างนางสาวไอสา โจทก์ นายโมหะหมัด จำเลย) หรืออีกรายหนึ่ง จำเลยผิดสัญญาหมั้นต่อโจทก์ จึงได้ประนีประนอมยอมความโดยมิได้ทำหลักฐานเป็นหนังสือ ต่อมาโจทก์ก็กลับฟ้องในเรื่องผิดสัญญาหมั้นเก่าที่ได้ปฏิบัติตามสัญญาประนีประนอมยอมความกันไปแล้วนั้นอีก ดังนี้ไม่ได้ จำเลยย่อมอ้างสัญญาประนีประนอมยอมความอันขาดหลักฐานเป็นหนังสือนั้นได้ คือหมายความว่า เป็นการอ้างว่าสัญญาประนีประนอมยอมความสมบูรณ์ เพราะฉะนั้น เมื่อได้ปฏิบัติตามสัญญาที่สมบูรณ์นั้นเป็นที่เรียบร้อยแล้ว โจทก์จึงไม่มี

มูลที่จะอ้างเอาเพื่อฟ้องร้องบังคับกับจำเลยอย่างใดได้ (ดูคำพิพากษาฎีกาที่ 629/2480 คดีระหว่าง นายฮวย โจทก์ นายน้อย กับพวก จำเลย)

สำหรับกรณีตามมาตรา 851 ที่ว่าสัญญาประนีประนอมยอมความอันไม่มีหลักฐานเป็นหนังสือ จะฟ้องร้องบังคับคดีหาได้ไม่นั้น ก็เช่น นายแดงกับนายดำเกิดพิพาทกันเรื่องแย่งกรรมสิทธิ์ที่ดินที่นายแดงครอบครองอยู่ แล้วนายแดงและนายดำต่างตกลงกันด้วยวาจาว่า นายแดงจะแบ่งที่ดินรายพิพาทให้นายดำครึ่งหนึ่งก็ดี หรือนายแดงจะยกที่ดินแปลงอื่นให้นายดำก็ดี ดังนี้ ถ้านายแดงเกิดเปลี่ยนใจไม่แบ่งที่ดินรายพิพาทให้ หรือไม่ยกที่ดินแปลงอื่นให้นายดำตามสัญญาประนีประนอมยอมความที่ทำด้วยวาจานั้น นายดำจะฟ้องร้องต่อศาลขอให้บังคับตามสัญญาประนีประนอมยอมความนั้นไม่ได้

ผลของสัญญาประนีประนอมยอมความ

มาตรา 852 ผลของสัญญาประนีประนอมยอมความนั้น ย่อมทำให้การเรียกร้องซึ่งแต่ละฝ่ายได้ยอมสละนั้น ระงับสิ้นไป และทำให้แต่ละฝ่ายได้สิทธิตามที่แสดงในสัญญานั้นว่าเป็นของตน

ความในมาตรานี้มีสาระสำคัญอยู่ตรงที่ว่า “.....ทำให้แต่ละฝ่ายได้สิทธิตามที่ได้แสดงในสัญญานั้นว่าเป็นของตน” ซึ่งแสดงให้เห็นเด่นชัดว่าสัญญาประนีประนอมยอมความเป็นสัญญาต่างตอบแทน ดังนั้น หลักเกณฑ์ของกฎหมายทั้งหลายที่ว่าด้วยสัญญาต่างตอบแทนจึงต้องนำมาใช้บังคับได้ด้วย เช่น หลักเกณฑ์ตามมาตรา 369 ที่ว่า “.....คู่สัญญาฝ่ายหนึ่งจะไม่ยอมชำระหนี้ จนกว่าอีกฝ่ายหนึ่งจะชำระหนี้.....” ดังนี้ เป็นต้น (โปรดดูคำพิพากษาฎีกาที่ 1507/2512 ซึ่งจะได้กล่าวไว้ในหัวข้อ “คำพิพากษาฎีกาที่เกี่ยวกับมาตรา 850 ถึงมาตรา 852 และคำวิจารณ์”)

ชนิดของสัญญาประนีประนอมยอมความ

อาจกล่าวได้ว่าสัญญาประนีประนอมยอมความนั้นมี 2 ชนิด คือ

1. สัญญาประนีประนอมยอมความที่ทำในศาล และ
2. สัญญาประนีประนอมยอมความที่ทำนอกศาล

สำหรับสัญญาประนีประนอมยอมความทั้ง 2 ชนิดดังกล่าว มีข้อที่แตกต่างกันในสาระสำคัญคือ สัญญาประนีประนอมยอมความที่ทำในศาลนั้น เมื่อคู่สัญญาได้ตกลงประนีประนอมยอมความกันอย่างไร โดยศาลพิพากษาไปตามยอมแล้ว ย่อมทำให้เจ้าหน้าที่ตามสัญญาประนีประนอมยอมความมีสิทธิขอให้ศาลบังคับลูกหนี้ให้ปฏิบัติตามสัญญาประนีประนอม

ยอมความไปได้ทีเดียวโดยไม่ต้องฟ้องร้องขึ้นมาก็ กล่าวคือ เจ้าหนี้และลูกหนี้ตามสัญญา ประนีประนอมยอมความที่ทำในศาล เป็นเจ้าหนี้และลูกหนี้ตามคำพิพากษา ทั้งนี้ โดยประมวล กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 138 ที่บัญญัติว่า

“ในคดีที่คู่ความตกลงกันหรือ ประนีประนอมยอมความกัน ในประเด็นแห่งคดี โดยมิได้มีการถอนคำฟ้องนั้น และข้อตกลงหรือการประนีประนอมยอมความกันนั้น ไม่เป็นการฝ่าฝืนต่อกฎหมาย ให้ศาลจรรยาานพิสดารแสดงข้อความแห่งข้อตกลงหรือการ ประนีประนอมยอมความเหล่านั้นไว้ แล้วพิพากษาไปตามนั้น.....”

ส่วนสัญญาประนีประนอมยอมความที่ทำนอกศาล หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งเป็น สัญญาประนีประนอมที่ศาลไม่ได้มีคำพิพากษาตามยอม เพราะเหตุว่าได้ถอนฟ้องกันไป ประนีประนอมนอกศาลก็ดี หรือประนีประนอมยอมความกันก่อนที่จะนำคดีมาฟ้องร้องยัง โรงศาลก็ดี หากไม่มีการปฏิบัติตามสัญญาประนีประนอมยอมความนอกศาลดังกล่าวขึ้น ก็ต้องฟ้องร้องต่อศาลอย่างเช่นกรณีผิดสัญญาทั่ว ๆ ไปเสียก่อน

คำพิพากษาฎีกาที่เกี่ยวกับมาตรา 850 ถึงมาตรา 852 และคำวิจารณ์

คำพิพากษาฎีกาที่ 370/2492 เดิมคดีนี้โจทก์ฟ้องเรียกกรรมสิทธิ์ที่ดินจากจำเลย ผลที่สุด โจทก์ขอถอนฟ้องไปไม่ติดใจจะเอาความจากจำเลย เพราะได้มีสัญญาประนีประนอมยอม ความกันแล้ว ศาลอนุญาตให้ถอนฟ้องไปแล้วกลับมาฟ้องเรียกที่ดินจากจำเลยอีก โดยกล่าว ว่า จำเลยไม่ปฏิบัติตามสัญญาประนีประนอมยอมความนั้น

ตามสัญญาประนีประนอมยอมความระหว่างโจทก์จำเลยที่ทำกันไว้ อ้างถึงคดีเดิม และในข้อ 2 กล่าวว่า “คดีนี้ ทั้งฝ่ายโจทก์และจำเลยยอมตกลงประนีประนอมกัน ดังนี้ คือ ก. ฝ่ายโจทก์ยอมรับเอาเงินจากจำเลย 600 บาท

ข. ฝ่ายจำเลยยอมส่งข้าวให้ โจทก์คนละ 50 ต่างต่อปีทุกปีไปจนตลอดชีวิต ของโจทก์

ค. ยอมสัญญาจะเลี้ยงดูโจทก์จนตลอดชีวิต และจะไม่โยกย้ายไปอยู่จังหวัดอื่น

ง. เวลาโจทก์เจ็บป่วย จำเลยยอมสัญญาพยาบาลตามกำลังที่จะทำได้

จ. เมื่อโจทก์สิ้นบุญไปแล้ว ให้จำเลยเป็นผู้จัดการศพตามสมควรแก่ฐานะานุรูป ส่วนบุตรของภริยาใหม่ของโจทก์ ก็ให้เป็นผู้อุปการะตามสมควร”

ปัญหาชั้นสู่ศาลฎีกาว่า ตามสัญญาประนีประนอมยอมความ กินความถึงการยก ที่ดินรายพิพาทให้แก่จำเลย โดยโจทก์ไม่เกี่ยวข้องหรือไม่

วินิจฉัยว่า โจทก์ฟ้องคดีแรกแล้วถอนฟ้องไป เพราะทำสัญญาประนีประนอมยอมความกันนั้น เป็นเรื่องโต้แย้งกรรมสิทธิ์ที่พิพาทกัน เมื่อมีสัญญาประนีประนอมยอมความระงับข้อพิพาทกัน จึงต้องเป็นเรื่องระงับการแย้งกรรมสิทธิ์ด้วย ถ้าโจทก์ไม่ตั้งใจให้กรรมสิทธิ์แก่จำเลยแล้ว เหตุใดโจทก์จึงต้องให้จำเลยสัญญาว่าจะส่งข้าวให้โจทก์ และเลี้ยงดูรักษาพยาบาลโจทก์จนตลอดชีวิต แม้โจทก์สิ้นบุญแล้วจำเลยก็จะต้องอุปการะบุตรของภริยาใหม่ของโจทก์ต่อไปด้วย ซึ่งเห็นว่าตามสัญญาประนีประนอมยอมความซึ่งโจทก์จำเลยระงับข้อพิพาทกันแล้วนั้น โจทก์ได้ตกลงไม่ได้แย้งกรรมสิทธิ์ของจำเลยต่อไปแล้ว เพื่อแลกเปลี่ยนกับเงิน 600 บาท และข้อสัญญาต่างๆ ที่จำเลยทำให้ไว้ โจทก์จึงไม่มีสิทธินำคดีมาฟ้องร้องได้อีก

คำวิจารณ์ กรณีตามคำพิพากษานี้ เข้าหลักเกณฑ์ตามมาตรา 852 ที่ว่า ผลของสัญญาประนีประนอมยอมความนั้น ย่อมทำให้การเรียกร้องซึ่งแต่ละฝ่ายได้ยอมสละนั้นระงับสิ้นไป ดังนั้น เมื่อโจทก์ทำสัญญาประนีประนอมยอมความโดยยอมสละสิทธิเรียกร้องในกรรมสิทธิ์ที่ดินรายพิพาทแล้ว การเรียกร้องดังกล่าวจึงเป็นอันระงับสิ้นไป โจทก์จึงไม่อาจนำคดีมาฟ้องร้องเพื่อเรียกกรรมสิทธิ์ในที่ดินนั้นคืนได้อีก

คำพิพากษานี้ที่ 640/2493 มารดาผู้ใช้อำนาจปกครอง ทำสัญญาประนีประนอมแบ่งที่ดินอันเป็นมรดกแทนบุตรซึ่งเป็นผู้เยาว์โดยลำพัง มิได้รับอนุญาตจากศาลตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1546 นั้น ย่อมไม่ผูกพันผู้เยาว์

คำวิจารณ์ กรณีนี้เป็นเรื่องที่ ป.พ.พ. มาตรา 1546(4)* บัญญัติไว้ชัดเจนอยู่แล้วว่า ผู้ใช้อำนาจปกครองจะทำสัญญาประนีประนอมยอมความอันเกี่ยวกับทรัพย์สินของเด็กไม่ได้ เว้นแต่ศาลจะอนุญาต เมื่อผู้ใช้อำนาจปกครองฝ่าฝืนกฎหมายมาตรานี้ การประนีประนอมดังกล่าวจึงไม่มีผลผูกพันผู้เยาว์ (โปรดเทียบกับคำพิพากษานี้ที่ 1109/2512 และที่ 1319/2512 ซึ่งจะได้อีกต่อไป)

คำพิพากษานี้ที่ 1254/2493 สามภรรยาทำหนังสือร่วมกันขึ้นฉบับหนึ่ง ระบุไว้ว่าเป็นสัญญาประนีประนอม เพื่อระงับเหตุพิพาทเรื่องที่ดินสวนยางพร้อมเรือนหนึ่งหลัง โดยมีต้องให้เป็นความกันยังโรงศาล จึงตกลงทำสัญญาโอนกรรมสิทธิ์สวนแปลงนั้นให้บุตรชายของสามีและบุตรของภริยาสองคน คนละส่วนนับแต่วันทำสัญญา ดังนี้ แม้จะมีข้อความว่าให้บุตรทั้งสองเข้าถือสิทธิครอบครองได้ต่อเมื่อสามีภริยาตายไปแล้วทั้งสองคน ก็ถือได้ว่าหนังสือนี้เป็นสัญญาประนีประนอมยอมความตามมาตรา 850 ไม่ใช่สัญญาจะให้โดยเสน่หา และเป็น

* ป.พ.พ. มาตรา 1546(4) ปัจจุบันเทียบได้กับ ป.พ.พ. มาตรา 1574(8) ทั้งนี้โดยการแก้ไขตาม พ.ร.บ. ให้ใช้บทบัญญัติบรรพ 5 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่ได้ตรองชำระใหม่ พุทธศักราช 2519

สัญญาที่คู่สัญญาตกลงชำระหนี้แก่บุตรซึ่งเป็นบุคคลภายนอก บุตรจึงมีสิทธิจะเรียกชำระหนี้จากคู่สัญญาได้ ตามมาตรา 374 เมื่อสามีถึงแก่กรรมและภริยาจะนำที่แปลงนี้ไปขายให้แก่บุคคลอื่น บุตรของสามีได้แสดงเจตนาถือเอาประโยชน์จากสัญญานี้แล้ว สิทธิของบุตรก็เกิดขึ้นตามมาตรา 374 วรรค 2 บุตรย่อมฟ้องขอให้ปฏิบัติตามสัญญานั้นได้

โจทก์ในคดีนี้เคยฟ้องจำเลยขอแบ่งทรัพย์สินตามสัญญาประนีประนอมนี้ครั้งหนึ่งแล้วอ้างว่าเป็นพินัยกรรม ศาลพิพากษายกฟ้องว่าไม่ใช่พินัยกรรม คดีถึงที่สุด โจทก์จึงมาฟ้องจำเลยใหม่ตามหนังสือสัญญาประนีประนอมเดิมนั้น อ้างว่า ตามสัญญาประนีประนอมของบิดาโจทก์กับจำเลยนั้น ทำกททรัพย์ให้แก่โจทก์ ดังนี้ วินิจฉัยว่า ไม่เป็นฟ้องซ้ำ

คำวิจารณ์ คำพิพากษานี้เป็นตัวอย่างให้เห็นว่าสัญญาประนีประนอมยอมความนั้นอาจกระทำกันโดยมีผลให้บุคคลภายนอกเป็นผู้รับประโยชน์ก็ได้

คำพิพากษานี้ที่ 54/2494 ข้อเท็จจริงได้ความว่า เดิมนายแสงบิดาโดยส่วนตัวและนางสาวประไพ จำเลยที่ 2 ซึ่งเป็นผู้เยาว์ ได้เป็นโจทก์ฟ้องเรียกค่าเสียหายฐานผิดสัญญาสมรสจากโจทก์ทั้งสอง และโจทก์ทั้งสองได้ให้การต่อสู้คดี และฟ้องแย้งเรียกทรัพย์สินเสียหายเช่นที่ฟ้องคดีนี้ คู่ความในคดีนี้ได้ประนีประนอมยอมความกันว่า จำเลยในคดีนั้น (โจทก์ในคดีนี้) ยอมให้เงิน 2,500 บาท เป็นสินสมรสระหว่างจำเลยที่ 2 กับนางสาวประไพ ในวันจดทะเบียนสมรสที่อำเภอ โจทก์จำเลยตกลงกันว่า (จะได้) จัดการให้จำเลยที่ 2 กับนางสาวประไพ ได้จดทะเบียนสมรสที่อำเภอภายใน 2 เดือน ศาลได้พิพากษาคดีเด็ดขาดไปตามขอมานั้น คดีถึงที่สุด แต่หาได้จัดการจดทะเบียนสมรสตามขอมไม่ โจทก์จึงมาฟ้องคดีใหม่ ดังนี้

วินิจฉัยว่า การทำสัญญาประนีประนอมยอมความว่าจะไปจดทะเบียนสมรสกันนั้นหาเป็นการผิดกฎหมายและเป็นโมฆะไม่ เพราะคู่กรณีอาจไปจดทะเบียนสมรสกันได้ตามที่ขอมความกัน ประเด็นที่พิพาทกันเป็นยุติไปแล้วตาม ป.วิ. แห่ง มาตรา 138 และคดีถึงที่สุด โจทก์หรือเอาประเด็นเก่ามาฟ้องร้องอีก จึงเป็นการฟ้องซ้ำ เมื่อฝ่ายใดไม่ปฏิบัติตามสัญญาขอม ก็ต้องบังคับไปตามสัญญาเท่าที่จะพึงบังคับได้ จะมาฟ้องใหม่หาได้ไม่

คำวิจารณ์ เรื่องนี้การประนีประนอมยอมความในศาล เมื่อศาลพิพากษาตามขอมแล้ว จึงมีอำนาจคดีนั้นมาฟ้องร้องได้อีก ผิดกับกรณีประนีประนอมยอมความนอกศาล ซึ่งได้กล่าวไว้แล้วในหัวข้อ “ชนิดของสัญญาประนีประนอมยอมความ”

คำพิพากษานี้ที่ 260/2494 ขณะทำสัญญาประนีประนอมและตกลงแก้ไขสัญญาขายพิพาทนั้น เป็นเวลาก่อนใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 3 ซึ่งขณะนั้นไม่มีกฎหมายบังคับไว้ว่า สัญญาประนีประนอมยอมความต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือ ฉะนั้น แม้จะ

ได้ทำสัญญาประนีประนอมกันไว้เป็นหนังสือ การตกลงกันแก้ไขสัญญาก็ยอมทำได้ด้วย สัญญาปากเปล่า คู่กรณีจึงนำพยานบุคคลมาสืบได้ไม่ต้องห้ามตาม ป.วิ.แพ่ง มาตรา 94

คำวิจารณ์ เข้าหลักทั่วไปที่ว่า กฎหมายไม่ย้อนหลัง เพราะฉะนั้น จึงนำหลักเกณฑ์ตามมาตรา 851 มาใช้กับกรณีที่เกิดขึ้นก่อนกฎหมายมาตรานี้ประกาศใช้ไม่ได้

คำพิพากษาฎีกาที่ 344/2494 คดีมีปัญหาว่า สัญญาประนีประนอมได้มีชื่อประธานกรรมการและผู้จัดการบริษัทโจทก์ลงนามแต่ผู้เดียว และไม่มีตราของบริษัทประทับ ไม่ถูกต้องตามข้อบังคับ จำเลยจึงถือว่าสัญญาประนีประนอมไม่ชอบ ใช้บังคับไม่ได้

ศาลฎีกาเห็นว่า มาตรา 851 บัญญัติว่า สัญญาประนีประนอมนั้น ถ้ามิได้มีหลักฐานเป็นหนังสืออย่างใดอย่างหนึ่งลงลายมือชื่อฝ่ายที่ต้องรับผิด หรือลายมือชื่อของตัวแทนฝ่ายนั้น เป็นสำคัญ ท่านว่าจะฟ้องร้องให้บังคับคดีหาได้ไม่ ดังนี้ เห็นได้ชัดว่า มิได้มีข้อความบังคับดังกล่าวอ้าง ว่าสัญญาประนีประนอมจะต้องมีลายมือชื่อของคู่สัญญาทั้งสองฝ่ายลงไว้ในหนังสือ มิฉะนั้นไม่สมบูรณ์ คดีนี้บริษัทโจทก์ฟ้องร้องบังคับคดีให้จำเลยรับผิด จำเลยทั้งสองลงลายมือชื่อไว้ในหนังสือสัญญาประนีประนอมนั้นไว้เป็นหลักฐานแล้ว บริษัทโจทก์ก็ยอมฟ้องให้บังคับคดีได้

คำวิจารณ์ คำพิพากษาฎีกานี้ เป็นการตีความมาตรา 851 ตรงไปตรงมาว่า สัญญาประนีประนอมยอมความอันจะทำให้เกิดสิทธิฟ้องร้องบังคับคดีได้นั้น กฎหมายต้องการเพียงให้มีหลักฐานเอกสารลงลายมือชื่อของฝ่ายที่จะต้องรับผิดเท่านั้น

คำพิพากษาฎีกาที่ 421/2494 โจทก์จำเลยทำสัญญาประนีประนอมยอมความกันในศาลว่า จำเลยยอมซื้อที่ดินพิพาททั้งแปลงเป็นเงิน 23,000 บาท ต่อมาโจทก์ยื่นคำร้องต่อศาลว่า ที่พิพาทมีชื่อบุตรโจทก์เป็นเจ้าของอยู่ด้วย ขอให้ศาลสั่งว่าสัญญาประนีประนอมยอมความดังกล่าว ไม่ผูกพันทรัพย์สินส่วนของบุตรโจทก์ซึ่งเป็นผู้เยาว์ ศาลสั่งว่าสัญญาประนีประนอมยอมความระหว่างโจทก์จำเลยไม่ผูกพันส่วนของเด็ก ฝ่ายจำเลยจึงขอชำระราคาที่ดินเพียงครึ่งของราคาที่ดินทั้งหมด ดังนี้ ฝ่ายโจทก์จะขอให้จำเลยชำระราคาที่ดินเต็ม 23,000 บาทไม่ได้ เพราะตนยอมขายที่ดินให้จำเลยเพียงครึ่งเดียว

คำวิจารณ์ คำพิพากษาฎีกานี้ เป็นไปตามเหตุผลและเป็นไปตามเจตนาที่แท้จริงของคู่สัญญาด้วย เพราะเมื่อตอนที่ตกลงซื้อที่ดินกัน ผู้ซื้อก็ยอมเข้าใจว่าเป็นการซื้อที่ดินทั้งแปลง จึงได้ตกลงราคา 23,000 บาท ต่อเมื่อทราบภายหลังว่า ตนมีสิทธิเพียงครึ่งเดียว ก็เป็นการสมควรแล้วที่ไม่ผูกพันต้องชำระเต็มราคาตามที่ตกลงในสัญญาประนีประนอมยอมความ

คำพิพากษาฎีกาที่ 975/2495 จำเลยถูกพนักงานอัยการฟ้องขอให้ลงโทษฐานขับรถโดยประมาท เป็นเหตุให้รถชนกัน ผู้เสียหายได้รับบาดเจ็บ จำเลยกลัวจะถูกลงโทษจำคุก จึงขอร้องให้ผู้เสียหายเขียนหนังสือถึงอัยการว่า ตนไม่ตั้งใจจะฟ้องจำเลย ทั้งนี้ เพื่อหวังผลให้จำเลยได้รับความปรานีบรรเทาโทษในทางอาญา ผู้เสียหายได้เขียนหนังสือถึงพนักงานอัยการตามที่จำเลยขอร้อง คดีนี้ โจทก์มาฟ้องจำเลยเรียกค่าเสียหายฐานละเมิด จำเลยจึงอ้างว่าหนังสือที่ผู้เสียหาย คือโจทก์ เขียนถึงพนักงานอัยการนั้น เป็นหนังสือสัญญาประนีประนอมระงับข้อพิพาทกันแล้ว

ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า หนังสือที่จำเลยขอให้โจทก์เขียนถึงพนักงานอัยการเพื่อประโยชน์ในทางอาญา ไม่มีลักษณะเป็นสัญญาประนีประนอมยอมความตามมาตรา 850, 851 เพราะเป็นหนังสือที่โจทก์ฝ่ายเดียวเขียนถึงพนักงานอัยการ เพื่อหวังผลให้จำเลยได้รับความปรานีบรรเทาโทษในทางอาญาเท่านั้น ไม่ใช่เรื่องแสดงเจตนาต่อลูกหนี้เพื่อปลดหนี้ตามมาตรา 340

ในกรณีที่ศาลพิพากษาให้จำเลยใช้ค่าเสียหายให้โจทก์ ถ้าปรากฏในระหว่างพิจารณาว่า อาการป่วยของโจทก์ยังไม่หายเป็นปกติ ไม่แน่นอนว่าโจทก์จะพิการต่อไปจนตลอดชีวิต หรืออาจหายเป็นปกติได้เช่นนี้ ศาลย่อมสงวนสิทธิที่จะแก้ไขคำพิพากษาในเรื่องกำหนดค่าเสียหายไว้ในคำพิพากษาได้ภายในกำหนด 2 ปี

คำวิจารณ์ ข้อเท็จจริงนี้เห็นได้ชัดว่า เจตนาของโจทก์และจำเลยที่ตกลงกันให้โจทก์เขียนหนังสือถึงพนักงานอัยการนั้น เพียงเพื่อหวังให้จำเลยได้รับความปรานีบรรเทาโทษในทางอาญาเท่านั้น ไม่ใช่คู่สัญญาตกลงยินยอมผ่อนผันให้แก่กันเพื่อระงับข้อพิพาทแต่อย่างใด

คำพิพากษาฎีกาที่ 1066/2495 เดิมโจทก์ที่ 1 เป็นสามีของจำเลยโดยชอบด้วยกฎหมาย ต่อมาโจทก์ทั้งสองได้เสียเป็นสามีภรรยาอีก แต่มิได้จดทะเบียนสมรสตามกฎหมาย โจทก์ทั้งสองได้พิพาทกันเรื่องการปกครองบุตร โจทก์ทั้งสองได้ทำสัญญาประนีประนอมกันโดยให้เด็กหญิงแป้วอยู่ในความปกครองของจำเลยจนตลอดชีวิต ศาลได้พิพากษาให้เป็นไปตามยอมนั้นแล้ว จำเลยจึงได้ปกครองเด็กหญิงแป้วตลอดมา

ในระหว่างพิพาทกันอยู่นั้น โจทก์ที่ 2 ได้จัดการจดทะเบียนยกเด็กหญิงแป้วให้เป็นบุตรบุญธรรมของจำเลย แต่การจดทะเบียนรับบุตรบุญธรรมนี้ จำเลยมิได้รับอนุญาตจากโจทก์ที่ 1 ซึ่งเป็นสามี ต่อมาโจทก์กับจำเลยได้ฟ้องหย่าขาดจากสามีภรรยาอีก ศาลพิพากษาให้หย่าขาดกันได้ คดีอยู่ในระหว่างฎีกา โจทก์ทั้งสองจึงมาฟ้องคดีนี้ เรียกเด็กหญิงแป้วคืน โดยโจทก์ไม่มีความประสงค์ให้อยู่กับจำเลยต่อไป

ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า การจดทะเบียนรับบุตรบุญธรรมของจำเลย ย่อมไม่สมบูรณ์ เพราะขาดความยินยอมของกลุ่มสมรสที่ยังมีตัวอยู่ และมีได้วิกลจริตไม่เป็นไปตามมาตรา 1584* และ พ.ร.บ. จดทะเบียนครอบครัว 2478 มาตรา 22 การที่โจทก์ทั้งสองทำยอมกันในศาลให้เด็กหญิงแป๋วอยู่ในความปกครองของจำเลย มิใช่เป็นการยกอำนาจการปกครองให้แก่จำเลย เพราะจำเลยมิได้เข้ามาในคดีด้วย สัญญาประนีประนอมนั้นเป็นการระงับข้อพิพาทระหว่างเขาทั้งสองเท่านั้น อาจทำให้บุคคลภายนอกเกิดสับสนขึ้นตามกฎหมายไม่ เมื่อจำเลยไม่มีสิทธิตามกฎหมายที่จะอ้างอำนาจการปกครองได้แล้ว จำเลยจึงต้องส่งตัวเด็กให้แก่ผู้ใช้อำนาจปกครอง

คำวิจารณ์ เรื่องนี้ไม่มีปัญหาว่า สัญญาประนีประนอมยอมความใช้ได้หรือไม่ เพราะคู่กรณีได้ตกลงยินยอมด้วยกันทั้งสองฝ่ายเพื่อระงับข้อพิพาทแล้ว แต่ปัญหาไปอยู่ที่ว่า เมื่อเด็กคนกลางไปอยู่กับบุคคลภายนอก บุคคลภายนอกจะได้อำนาจการปกครองในตัวเด็กนั้นหรือไม่ ซึ่งศาลฎีกาได้พิพากษาแล้วว่า บุคคลภายนอกในกรณีนี้ไม่ได้อำนาจการปกครอง เพราะไม่มีกฎหมายรับรองให้อำนาจ ทั้งจะอ้างเอาว่าตนเป็นผู้รับบุตรบุญธรรม การรับบุตรบุญธรรมก็ไม่สมบูรณ์ เพราะมิได้เป็นไปตามมาตรา 1584*

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 318/2496 โจทก์จำเลยและบุคคลอื่นได้ร่วมทุนกันซื้อที่ดินตามโฉนดแปลงหนึ่ง โดยตกลงกำหนดส่วนของแต่ละคนไว้ และต่างได้ครอบครองตามส่วนของตน โจทก์จะขอแบ่งแยก คนอื่นยอม แต่จำเลยไม่ยอม จึงขอศาลบังคับ

จำเลยรับว่า โจทก์จำเลยและบุคคลอื่นมีกรรมสิทธิ์ร่วมกันในที่ดินแปลงพิพาทจริง และได้ตกลงแบ่งกันจริง แต่ส่วนของโจทก์มิได้เป็นไปดั่งฟ้อง ซึ่งเป็นข้อโต้แย้งกันปัญหาว่า ข้อตกลงแบ่งที่ดินกันนี้เป็นสัญญาประนีประนอมหรือไม่

ศาลฎีกาวินิจฉัยว่าการที่โจทก์จำเลยและบุคคลอื่นเป็นเจ้าของร่วมกันนั้น ตามกฎหมายถือว่าต่างฝ่ายต่างมีส่วนเป็นเจ้าของพัวพันกันอยู่ ซึ่งถ้ายังมิได้แบ่งกันเด็ดขาด ก็ทำสัญญาผูกมัดกันไว้ได้ แต่สัญญาเช่นนี้ไม่มีกฎหมายระบุไว้เฉพาะว่าเป็นสัญญาอะไร เมื่อเมื่อพิเคราะห์ลักษณะและสภาพของสัญญาเช่นนี้แล้วเห็นว่าเข้าลักษณะสัญญาประนีประนอมตามมาตรา 850 เพราะการตกลงกำหนดลงไปว่าใครได้ตรงไหนแน่ ย่อมเป็นการระงับข้อพิพาทอันจะมีขึ้นให้เสร็จไป เพื่อเป็นที่แน่นอนไม่ได้เถียงแย้งกัน แม้จำเลยมิได้ยกข้อที่ไม่ได้ทำเป็นหนังสือขึ้นต่อสู้ แต่มาตรา 851 หลักฐานเป็นหนังสือ จะฟ้องร้องบังคับคดีหาได้ไม่ อันเป็นข้อกฎหมายเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยบังคับบัญชา ถ้าไม่มีของประชาชน ศาลย่อมยกขึ้นวินิจฉัยได้ จึงให้ยกฟ้องโจทก์

* ป.พ.พ. มาตรา 1584 ปัจจุบันเทียบได้กับ ป.พ.พ. มาตรา 1598/25 ทั้งนี้โดยการแก้ไขตาม พ.ร.บ. ให้ใช้บทบัญญัติบรรพ 5 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่ได้อตราชำระใหม่ พุทธศักราช 2519

คำวิจารณ์ คำพิพากษานี้เป็นตัวอย่างของสัญญาประนีประนอมยอมความที่ทำขึ้นเพื่อระงับข้อพิพาทที่จะมีขึ้นให้เสร็จไปด้วยต่างยอมผ่อนผันให้แก่กัน เมื่อสัญญาดังกล่าวไม่มีหลักฐานเป็นหนังสือลงลายมือชื่อฝ่ายที่จะต้องรับผิดชอบ จึงนำมาฟ้องร้องให้บังคับคดีไม่ได้ (มาตรา 851) นอกจากนั้น คำพิพากษานี้ยังได้ชี้ให้เห็นว่ามาตรา 851 ที่กำหนดให้สัญญาประนีประนอมยอมความต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือดังกล่าว เป็นบทมาตราที่กำหนดไว้เพื่อความสงบเรียบร้อยของประชาชน ทำนองเดียวกันกับสัญญากู้ยืมเงินเกินกว่า 50 บาท ที่ต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือ ดังได้กล่าวแล้วในบทที่ 1

คำพิพากษานี้ที่ 453/2496 เอกสารหมาย จ. 1 มีความว่า “นายพะอบ ฤกษ์สาร ยอมใช้เงินค่าเช่าล่วงหน้า 2,400 บาท แต่ขอให้หักค่าเสียหาย 1,500 บาท ค่าเช่าค้างเป็นอันเลิกกันไป สิ่งปลูกสร้างเป็นของ ก.ท.ส. แต่ขอร้อง ก.ท.ส. ให้โอกาสรับซื้อก่อนคนอื่น เมื่อคนอื่นให้ราคาเท่ากัน” ปัญหาว่าเอกสารนี้เป็นสัญญาประนีประนอมหรือไม่

ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า การที่จำเลยลงชื่อในเอกสาร จ. 1 ตามข้อความนั้นเห็นว่า ได้มีข้อพิพาทเรื่องสัญญาเช่าและสิ่งปลูกสร้างในท้องจำเลยกับ ก.ท.ส. การที่จำเลยทำหนังสือ จ. 1 ก็เพื่อระงับข้อพิพาทนั่นเอง เข้าลักษณะสัญญาประนีประนอมยอมความตามมาตรา 850

คำวิจารณ์ เรื่องนี้เป็นอีกตัวอย่างหนึ่งของสัญญาประนีประนอมยอมความที่จำเลยทำให้ไว้กับโจทก์เป็นหนังสือ เป็นการตกลงยอมผ่อนผันให้แก่กันเพื่อระงับข้อพิพาท (โจทก์คือ คณะกรรมการ ก.ท.ส. และจำเลยในคดีนี้คือ นายพะอบ ฤกษ์สาร)

คำพิพากษานี้ที่ 530/2496 ที่ดินมีโฉนดชื่อเจ้าของ 3 คนต่อมาคนหนึ่งตาย อีก 2 คนรับมรดกโดยการโอนชื่อโฉนดและครอบครองร่วมกันโดยถือว่ามีส่วนคนละครึ่ง ต่อมาได้ตายลงอีกคนหนึ่ง ทายาทของผู้ที่ตายคราวหลังนี้ตกลงกับผู้มีชื่อโฉนดที่ยังมีชีวิต อยู่แบ่งที่ดินกัน กรณีเช่นนี้เป็นเรื่องแบ่งทรัพย์สินระหว่างเจ้าของร่วมกัน ไม่ใช่แบ่งมรดก

เจ้าของร่วมกัน ตกลงแบ่งแยกโฉนดอันมีส่วนพัวพัน โดยเป็นเจ้าของร่วมกัน โดยตกลงกำหนดลงไปในใคร่ได้ตรงไหนแน่นอนนั้น ย่อมเป็นการระงับข้อพิพาทอันจะมีขึ้นให้เสร็จไปเข้าลักษณะเป็นสัญญาประนีประนอมยอมความตามมาตรา 850

ข้อตกลงแบ่งที่ดินมีโฉนดซึ่งเป็นเจ้าของร่วมกันและได้เข้าครอบครองแล้ว แต่มีข้อที่ยอมให้คนหนึ่งใช้ทางเดินผ่านที่ดินส่วนที่แบ่งให้เป็นของอีกคนหนึ่งได้นั้น เป็นส่วนหนึ่งของการตกลงแบ่งแยกโฉนด เมื่อได้ตกลงกันด้วยวาจา ไม่มีหลักฐานเป็นหนังสือ มาตรา 850 ก็จะไม่ฟ้องร้องบังคับคดีให้ไปจดทะเบียนเป็นภาระจำยอมหาได้ไม่

คำวิจารณ์ กรณีทำสัญญาตกลงแบ่งแยกที่ดินเพราะเหตุเป็นเจ้าของร่วมกันนั้น มีตัวอย่างคำพิพากษานี้ที่ 318/2496 ดังกล่าวไว้แต่ต้นแล้วนับเป็นสัญญาประนีประนอม

ยอมความ เพื่อที่จะบังคับฟ้องร้องให้ปฏิบัติตามสัญญาได้ จึงต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือลงลายมือชื่อฝ่ายที่ต้องรับผิดชอบตามมาตรา 851

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 174/2498 คดีได้ความว่า เดิมจำเลยถูกฟ้องคดีอาญาหาว่าทำปิ่นลับถูกสามโจทก์ตาย จำเลยได้ไปพูดคุยกับโจทก์และตกลงกันว่า จำเลยขอให้โจทก์ไปยื่นคำร้องต่อศาลขอให้รื้อการลงอาญาในคดีที่จำเลยถูกฟ้องหาว่าทำปิ่นลับถูกสามโจทก์ตาย และจำเลยได้จ่ายเงินให้โจทก์ไปแล้ว 5,000 บาท เมื่อโจทก์ยื่นคำร้อง และศาลรื้อการลงอาญาแก่จำเลยแล้วจำเลยจะจ่ายให้อีก 7,000 บาท โจทก์ได้ไปยื่นคำร้องต่อศาล จนศาลรื้อการลงอาญาให้ตามความประสงค์แล้ว จำเลยไม่จ่ายเงินอีก 7,000 บาทให้โจทก์ จึงฟ้องให้บังคับจำเลย

ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า ข้อตกลงระหว่างโจทก์จำเลยนี้เป็นสัญญาต่างตอบแทน หากใช่เป็นลักษณะสัญญาประนีประนอมยอมความไม่ เพราะเจตนาอันแท้จริงของคู่สัญญาหาได้ตกลงกันระงับคดีอาญาหรือระงับสิทธิเรียกร้องในมูลละเมิดไม่ คดีอาญาก็ได้ฟ้องแล้ว เป็นแต่โจทก์ยื่นคำร้องเพื่อประโยชน์ของจำเลยเท่านั้น ในส่วนที่คู่กรณีเจตนาตกลงกันโดยแท้จริงดังกล่าวนี้ ย่อมสมบูรณ์ตามกฎหมาย จำเลยจึงต้องจ่ายให้โจทก์จนครบตามจำนวนที่ตกลงกันได้

คำวิจารณ์ เป็นกรณีเทียบเคียงได้กับคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 975/2495 ดังได้กล่าวแต่ต้นแล้วว่า การตกลงกันเพื่อให้ผู้เสียหายในคดีอาญาช่วยยื่นคำร้องต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ โดยมีเจตนาหวังผลให้จำเลยได้รับความปรานีบรรเทาโทษในทางอาญานั้น ไม่ใช่ข้อตกลงอันพึงถือว่าเป็นสัญญาประนีประนอมยอมความ เพราะฉะนั้น ถึงแม้ว่าจะมิได้ทำหลักฐานเป็นหนังสือไว้ ก็ฟ้องร้องให้บังคับกันตามสัญญานั้นได้ ไม่ต้องห้ามตามมาตรา 851

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 623/2498 คดีได้ความว่า เดิมผู้เช่าห้องพิพาทตายไป โจทก์จำเลยทำความตกลงกันว่า ถ้าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีความประสงค์จะเป็นผู้เช่าตึกสองคูหาต่อไป โดยลำพังแล้ว ฝ่ายขอเช่าได้จะต้องใช้ค่าทดแทนให้อีกฝ่ายหนึ่งสองแสนบาท มิฉะนั้น โจทก์จำเลยจะต้องไปขอรับโอนการเช่าตึกร่วมกัน ดังนี้

วินิจฉัยว่า ข้อตกลงเป็นสัญญาซึ่งโจทก์จำเลยคู่สัญญาทั้งสองฝ่ายระงับข้อพิพาทซึ่งมีอยู่หรือจะมีขึ้นให้เสร็จไป ด้วยต่างยอมผ่อนผันให้แก่กัน จึงเป็นสัญญาประนีประนอมเมื่อไม่มีหลักฐานเป็นหนังสือ โจทก์จึงไม่มีอำนาจฟ้อง

เรื่องสัญญาประนีประนอมยอมความ เป็นข้อกฎหมายที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน และเป็นข้อซึ่งแสดงว่าโจทก์มีอำนาจฟ้องหรือไม่แม้จำเลยมิได้ยกเรื่องอำนาจฟ้องขึ้นต่อสู้ ศาลก็ยกขึ้นมาวินิจฉัยได้

คำวิจารณ์ คำพิพากษานี้ นอกจากจะเป็นตัวอย่างให้เห็นว่าอย่างไรเป็นสัญญาประนีประนอมยอมความแล้ว ยังเป็นคำพิพากษาที่ยืนยันว่าหลักเกณฑ์ตามมาตรา 851 ที่กำหนดให้สัญญาประนีประนอมยอมความต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือลงลายมือชื่อฝ่ายที่ต้องรับผิดชอบเป็นสำคัญ มิฉะนั้น ฟ้องร้องให้บังคับคดีหาได้ไม่ นั่น เป็นกฎหมายที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน อันทำให้ศาลยกขึ้นมาวินิจฉัยได้เอง ดังได้เคยกล่าวไว้แล้วในคำพิพากษานี้ที่ 318/2496 อีกด้วย

คำพิพากษานี้ที่ 1230/2499 โจทก์จำเลยได้พิพาทกันเรื่องกรรมสิทธิ์ที่ดินแปลงหนึ่ง แล้วโจทก์จำเลยได้ทำหนังสือตกลงประนีประนอมกันต่อหน้ากรรมการอำเภอว่า จำเลยยอมให้เงินโจทก์ 1,000 บาท แล้วขอรับเอาที่ดินกรรมสิทธิ์ของจำเลย ฝ่ายโจทก์ยอมเอาเงิน 1,000 บาท และยอมให้ที่พิพาทแก่จำเลยเป็นกรรมสิทธิ์ ข้อตกลงระหว่างโจทก์จำเลยเช่นนี้เป็นสัญญาประนีประนอมยอมความ ซึ่งทำให้แต่ละฝ่ายได้สิทธิตามที่แสดงในสัญญานั้นเป็นของตนตามมาตรา 852 โจทก์จึงมีสิทธิแต่เพียงขอให้ศาลบังคับจำเลยปฏิบัติตามสัญญาประนีประนอมยอมความเท่านั้น ส่วนสิทธิเดิมระงับไปหมดแล้ว โจทก์จะมาฟ้องขอให้ห้ามจำเลยเข้าเกี่ยวข้องกับที่ดินและเรียกค่าเสียหายหาได้ไม่

คำวิจารณ์ ตามสัญญาประนีประนอมยอมความดังกล่าว ย่อมทำให้โจทก์ไม่มีสิทธิเรียกร้องในที่พิพาท โจทก์ก็มีแต่สิทธิใหม่ตามที่ปรากฏในสัญญาประนีประนอมยอมความนั้นเท่านั้น (มาตรา 851) ดังนี้ เมื่อโจทก์มาเรียกร้องเกี่ยวกับสิทธิที่ระงับไปแล้ว ศาลจึงบังคับให้ไม่ได้ (โปรดเทียบกับคำพิพากษานี้ที่ 215/2501 ซึ่งจะกล่าวต่อไป)

คำพิพากษานี้ที่ 221/2500 เดิมโจทก์ฟ้องจำเลยเป็นคดีอาญาหาว่าจำเลยทำร้ายร่างกายบาดเจ็บสาหัส ขอให้ลงโทษจำเลยในทางอาญา ระหว่างพิจารณาคดีอาญา ปรากฏตามรายงานกระบวนการพิจารณาของศาลชัดว่าจำเลยที่ 1 ขอเสนอให้ค่าเสียหายโจทก์ 1,200 บาท แต่ขอผิดวันหลัง โจทก์ยอมตามที่จำเลยที่ 1 ขอผิด ทั้งโจทก์และจำเลยที่ 1 ได้ลงลายมือชื่อไว้เป็นหลักฐานในรายงานกระบวนการพิจารณา ต่อมาโจทก์ได้รับเงิน 1,200 บาทจากจำเลยที่ 1 แล้ว ดังนี้ เป็นอันเพียงพอที่จะถือว่าเป็นสัญญาประนีประนอมยอมความกัน และจำเลยที่ 1 ได้ชำระหนี้ให้แก่โจทก์เสร็จไปแล้ว ฉะนั้น ผลของสัญญาประนีประนอมยอมความ จึงทำให้การเรียกร้องของโจทก์ระงับสิ้นไป โจทก์จะมาฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทนเพื่อการละเมิดจากจำเลยอีกหาได้ไม่

คำวิจารณ์ คำพิพากษานี้ ผิดกับคำพิพากษานี้ที่ 975/2495 และที่ 174/2498 กล่าวคือ คำพิพากษานี้ทั้ง 2 นี้เป็นกรณีตกลงเพื่อให้จำเลยในคดีอาญาได้รับความปรานีบรรเทาโทษในคดีอาญาเท่านั้น ข้อตกลงเช่นนั้นจึงไม่เป็นสัญญาประนีประนอมยอมความ

แต่สำหรับข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 221/2500 นี้ ปรากฏชัดว่าจำเลยยอมชำระเงินให้โจทก์เป็นค่าเสียหายเลยทีเดียว เพื่อหวังระงับสิทธิเรียกร้องค่าเสียหายที่โจทก์มีอยู่แก่ตนให้หมดสิ้นไป จึงเป็นสัญญาประนีประนอมยอมความซึ่งมีผลทำให้โจทก์หมดสิทธิที่จะเรียกร้องค่าเสียหายอย่างใดจากจำเลยได้อีกต่อไปแล้ว ทั้งนี้ ตามนัยมาตรา 852

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 503/2500 โจทก์จำเลยได้ทำหนังสือฉบับหนึ่งลงชื่อร่วมกันพร้อมกับมีพยานและผู้เขียน อ่านในหนังสือนั้นถึงนายอำเภอตะพานหิน มีความสำคัญว่าโจทก์จำเลยมีมรดกของบิดา มารดา คือที่นา 1 แปลง บิดาถึงแก่กรรมไปแล้ว โจทก์จำเลยมีความประสงค์ให้นายอำเภอจัดการแบ่งแยกทำนิติกรรมมอบสิทธิมรดกชั้นนี้ให้แก่โจทก์จำเลยตามที่ได้ตกลงกันไว้แล้ว คือ จำเลยได้รับ 2 ส่วน 20 ไร่ โจทก์ได้รับ 1 ส่วน 10 ไร่ นอกจากนี้โจทก์จำเลยมิได้มีข้อหรือกรณีอย่างอื่นอย่างใดกันต่อไป จึงได้เรียนมาเพื่อขอความกรุณาจัดการทำนิติกรรมแบ่งแยกมรดกรายนี้ให้ตามความประสงค์ ดังนี้

วินิจฉัยว่า ตามเอกสารนี้ เป็นเรื่องระงับข้อพิพาทซึ่งจะมีขึ้นในภายหน้า จึงได้ขอให้นายอำเภอจัดการทำนิติกรรมแบ่งแยกเป็นการเสร็จเด็ดขาดไปตามที่ตกลงกันไว้ กรณีต้องด้วยมาตรา 850 เป็นสัญญาประนีประนอมกันโดยชอบ

คำวิจารณ์ คำพิพากษานี้เป็นอีกตัวอย่างหนึ่งของสัญญาประนีประนอมยอมความที่ทำขึ้นเพื่อระงับข้อพิพาทซึ่งจะมีขึ้นโดยต่างยอมผ่อนผันให้แก่กัน กล่าวคือ โจทก์หรือจำเลยคนใดคนหนึ่งมิได้เอากรรมสิทธิ์ในที่นา 1 แปลงนั้นเสียแต่คนเดียว

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 912/2500 โจทก์จำเลยซึ่งเป็นทายาทผู้รับมรดกได้ตกลงทำสัญญาประนีประนอมแบ่งทรัพย์สินมรดกกันไปแล้ว แต่ปรากฏว่าทรัพย์สินบางรายการไม่ได้ระบุไว้ในสัญญาประนีประนอมนั้น ดังนี้ โจทก์ยอมมาฟ้องขอแบ่งทรัพย์สินที่ไม่ระบุในสัญญานั้นได้หนังสือสัญญาแบ่งมรดกจึงไม่ตัดอำนาจฟ้องของโจทก์

คำวิจารณ์ เรื่องนี้ ก็เป็นการยุติธรรมอยู่ เพราะข้อที่ตกลงกันไว้ในสัญญาประนีประนอมยอมความนั้น เป็นสัญญาส่วนหนึ่งต่างหากกระงับข้อพิพาทในส่วนที่จะพึงทำการระงับกันเองได้เท่านั้น เมื่อมีบางส่วนที่ไม่อาจไกล่เกลี่ยยอมผ่อนผันแก่กันได้ ก็ควรแล้วที่จะให้อำนาจเขาขอความเป็นธรรมแก่ศาลได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 215/2501 โจทก์ได้เลี้ยงทรัพย์สินพิพาทกับจำเลย ปลัดอำเภอช่วยไกล่เกลี่ยฝ่ายโจทก์ ในที่สุดตกลงกันว่า จำเลยยอมให้ค่าเลี้ยงดูโจทก์เดือนละ 40 บาท กับข้าวปีละ 300 เลียง ส่วนเรือนที่โจทก์อยู่ ถ้ามีการชำรุด ให้เป็นหน้าที่จำเลยตกแต่งให้เหมือนสภาพเดิม ทรัพย์สินสมบัติของโจทก์ที่มีอยู่เดิมหรือที่จะมีต่อไปให้ตกให้แก่บุตรจำเลย ข้อตกลงนี้ได้ทำเป็นหนังสือไว้ จำเลยได้ปฏิบัติตามข้อตกลงโดยส่งเงินและข้าวให้แก่โจทก์ ดังนี้

วินิจฉัยว่า สัญญานี้เป็นข้อตกลงกันระหว่างโจทก์จำเลย เพื่อระงับข้อพิพาทในเรื่อง โจทก์ จำเลยเถียงสิทธิกันในทรัพย์สินพิพาท จึงเป็นสัญญาประนีประนอมยอมความตามมาตรา 850 โจทก์หมดสิทธิฟ้องจำเลย เว้นแต่จะฟ้องตามสัญญาประนีประนอมในเมื่อจำเลยไม่ปฏิบัติตามสัญญา

คำวิจารณ์ เรื่องนี้ พอเทียบได้กับคำพิพากษาฎีกาที่ 1230/2499 ซึ่งได้กล่าวแต่ต้นแล้วว่า ผลของสัญญาประนีประนอมยอมความ ย่อมทำให้แต่ละฝ่ายได้สิทธิตามที่แสดงในสัญญานั้นเป็นของตนตามมาตรา 852 โจทก์จึงมีสิทธิแต่เพียงขอให้ศาลบังคับจำเลยปฏิบัติตามสัญญาประนีประนอมยอมความเท่านั้น ส่วนสิทธิเดิมระงับไปแล้ว

คำพิพากษาฎีกาที่ 919-920/2501 คดีเดิม บ. กับ พ. พิพาทกันเรื่องที่ดินและเรือนรายพิพาท ในที่สุดได้ทำสัญญาประนีประนอมยอมความกันให้ ย. ไถ่ถอนการขายฝากหรือซื้อคืนที่ดินและสิ่งปลูกสร้างจาก พ. แล้วโอนขายให้ บ. ภายในกำหนด 2 เดือน ดังนี้ ย่อมทำให้สิทธิเรียกร้องของคู่กรณีที่มีอยู่เดิมสิ้นไป คงได้สิทธิตามสัญญายอมขึ้นใหม่ คือเมื่อ ย. ได้ไถ่ถอนการขายฝากหรือซื้อคืนแล้ว ย. จะต้องโอนขายให้แก่ บ. ต่อไป ซึ่งเป็นการรับรองสิทธิการขายฝาก แต่เมื่อ ย. ไม่ได้โอนหรือซื้อคืนภายในกำหนด และ บ. ไม่ได้เข้าสวมสิทธิแทน ย. ที่ดินและเรือนก็ตกเป็นกรรมสิทธิ์ของ พ. ฉะนั้น บ. จะกลับมาฟ้องโต้แย้งว่าที่ดินและเรือนรายพิพาทเป็นของตนไม่ได้เป็นฟ้องซ้ำ เพราะสิทธิที่จะได้ค่าที่ดินและโรงเรือนที่เพิ่มขึ้นย่อมระงับสิ้นไปตามสัญญายอมความนั้นแล้ว

คำวิจารณ์ ข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาปรากฏว่า บ. ยอมผ่อนผันไม่เรียกร้องกรรมสิทธิ์ในที่ดินและเรือนรายพิพาทจาก พ. แล้ว สิทธิที่จะเรียกร้องกรรมสิทธิ์ในที่ดินและเรือนนั้น จึงเป็นอันระงับตามสัญญาประนีประนอมยอมความ บ. จึงมาฟ้องเพื่อให้ได้มาซึ่งสิทธิอันระงับไปแล้วไม่ได้ (โปรดเทียบกับคำพิพากษาฎีกาที่ 1230/2499, และที่ 215/2501 ที่กล่าวไว้แต่ต้น)

คำพิพากษาฎีกาที่ 1314/2501 ข้อความในสัญญามีเพียงว่าจำเลยจะแบ่งแยกที่ดินตามโฉนดให้แก่โจทก์ในฐานะเป็นลูกของจำเลยเป็นจำนวน 25 ไร่ เพราะโจทก์เป็นบุตรเลี้ยงของเจ้าของโฉนดเดิม ซึ่งบอกด้วยวาจาไว้ว่าให้แก่โจทก์ตั้งแต่ก่อนที่จำเลยจะได้รับโอนที่ดินแปลงนี้มาเป็นสิทธิ ดังนี้ ไม่มีข้อความตอนใดระบุว่าเป็นการระงับข้อพิพาทระหว่างโจทก์กับจำเลย โดยเป็นเรื่องที่จำเลยจะยกที่ดินให้แก่โจทก์ตามที่เจ้าของโฉนดได้เคยพูดไว้เท่านั้น โดยมีได้ซื้อขายหรือแลกเปลี่ยนกับสิ่งของอื่นแต่อย่างใด จึงไม่ใช่สัญญาประนีประนอมยอมความตามมาตรา 850

ตามกฎหมายมรดกเดิม โจทก์ซึ่งเป็นบุตรบุญธรรม หามีสิทธิได้รับมรดกไม่

คำวิจารณ์ ตามคำพิพากษาศาลฎีกาฉบับนี้ ชี้ให้เห็นสาระสำคัญของสัญญาประนี-
ประนอมยอมความว่า จะต้องเป็นกรณีที่คู่กรณีทั้งสองฝ่ายยอมผ่อนผันให้แก่กัน ไม่ใช่เพียง
แต่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งยอมผ่อนผันข้างเดียว ดังที่ได้กล่าวไว้แล้วในหัวข้อ “2. เป็นสัญญาที่คู่
สัญญาต่างยอมผ่อนผันให้แก่กัน”

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1513/2503 คณะเทศมนตรีเทศบาลเมืองในฐานะเจ้าหน้าที่
ท้องถิ่น มีอำนาจฟ้องผู้กระทำผิดตาม พ.ร.บ. ควบคุมการก่อสร้างอาคาร ให้รื้อถอนอาคาร
ที่ปลูกสร้างเพิ่มเติมโดยไม่ได้รับอนุญาต ไม่มั่นคงแข็งแรง หรือไม่ปลอดภัยได้

การที่จำเลยตกลงกับนายกเทศมนตรี ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นว่า จะยอมรื้อถอน
อาคาร โดยขอพักการรื้อถอนไปภายในกำหนด 1 ปีนั้น เป็นสัญญาประนีประนอมยอมความ
กับเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นตามมาตรา 850 โดยทางเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นจะยังไม่ร้องขอหรือฟ้องให้
จำเลยรื้อถอนอาคารที่ปลูกสร้างเพิ่มเติมโดยไม่ได้รับอนุญาต ส่วนจำเลยก็ไม่ต้องรื้อถอน
อาคารก่อนกำหนด 1 ปี เป็นการตกลงให้โจทก์ได้รับผลตามต้องการ คือจำเลยรื้อถอนอาคาร
และแก้การกระทำของจำเลยที่ฝ่าฝืนกฎหมาย จึงไม่เป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือ
ศีลธรรมอันดีของประชาชนแต่ประการใด

คำวิจารณ์ คำพิพากษาศาลฎีกานี้ เป็นตัวอย่างถึงกรณียอมผ่อนผันให้แก่กัน อันเป็น
สัญญาประนีประนอมยอมความ นอกจากนั้นยังแสดงให้เห็นอีกว่า สัญญาตามตัวอย่างไม่
ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน สัญญาประนีประนอมดังกล่าว
จึงใช้บังคับได้ ไม่เป็นโมฆะตามมาตรา 113

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 19/2504 คดีก่อน ศาลชั้นต้นพิพากษาให้โจทก์ (คือจำเลย
ในคดีก่อน) ชำระเงิน 3 ล้านบาทเศษแก่จำเลย (คือโจทก์ในคดีก่อน) คดีอยู่ในระหว่างอุทธรณ์
โจทก์จำเลยทำสัญญาประนีประนอมยอมความเป็นหนังสือกันนอกศาล ว่าจำเลยยอมรับเงิน
จากโจทก์เพียง 7 แสนบาทแทนการเรียกให้ชำระหนี้ตามคำพิพากษา และได้รับเงิน 7 แสนบาทไป
แล้วต่อมาศาลอุทธรณ์พิพากษาขึ้น ไม่มีฝ่ายใดฎีกาจำเลย (ซึ่งเป็นโจทก์ในคดีก่อน) จะขอให้
บังคับคดีตามคำพิพากษานั้นหาได้ไม่

คำวิจารณ์ คำพิพากษาศาลฎีกานี้ เข้าหลักเกณฑ์ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 852 คือ
ผลของสัญญาประนีประนอมยอมความยอมทำให้จำเลยหมดสิทธิเรียกร้องตามคำพิพากษา
เสียแล้ว จำเลยจึงขอให้บังคับคดีตามคำพิพากษาไม่ได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 410/2504 โจทก์จำเลยทำสัญญาให้กรรมการจัดสอบเขตที่ดิน
ตามเนื้อที่ในโฉนดของโจทก์ หากปรากฏว่าจำเลยปลูกรั้วล้าเข้าไปในเขตของโจทก์ จำเลย
ยอมรื้อรั้ว เมื่อเริ่มรื้อวัดเพียงด้านหนึ่ง ปรากฏว่ารั้วของจำเลยล้าเข้าไปในเขตที่ของโจทก์ 1.20

เมตรจำเลยจึงไม่ยอมให้วัดต่อไป สัญญาระหว่างโจทก์จำเลยดังกล่าวนี้ ย่อมเป็นสัญญาที่ใช้บังคับกันได้ตามกฎหมายเมื่อจำเลยไม่ยินยอมให้กรรมการวัดตามสัญญาที่ตกลงกัน จำเลยก็เป็นฝ่ายผิดสัญญา โจทก์ย่อมจะมาฟ้องขอให้บังคับจำเลยมิให้เข้าขัดขวางในการที่กรรมการจะทำการตามสัญญานั้นได้

คำวิจารณ์ น่าจะถือเป็นสัญญาประนีประนอมยอมความได้ เพราะฝ่ายโจทก์ยอมผ่อนผันที่จะไม่ฟ้องจำเลย และจำเลยตกลงยอมให้กรรมการวัดสอบเขต และยอมรับรู้ด้วย เมื่อกรรมการได้วัดแล้ว ปรากฏว่ารั้วของจำเลยล้าที่โจทก์ ซึ่งเป็นกรณีพอเทียบเคียงได้กับคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1077-1078/2512 ดังจะได้กล่าวต่อไป

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1101/2504 บุตรเอาที่ดินมือเปล่าของบิดาไปแจ้งสิทธิครอบครอง บิดาไปร้องต่ออำเภอ จึงตกลงทำสัญญาที่อำเภอกันว่า บิดายกที่ดินให้บุตร แต่บุตรต้องให้ข้าวเปลือกเป็นรายปีและค่าทำศพบิดา ดังนี้ ถือว่าเป็นสัญญาประนีประนอมยอมความ ซึ่งมีผลตามมาตรา 852 มิใช่เป็นการให้โดยเสน่หาตามมาตรา 521 อีกทั้งเป็นการให้ที่มีภาระติดพันตามมาตรา 535 บิดาจะถอนคืนการให้เพราะเหตุเนรคุณไม่ได้

คำวิจารณ์ คำพิพากษาศาลฎีกานี้ เห็นได้ชัดว่าการที่บุตรได้รับที่ดินมือเปล่ามาเป็นของตนนั้น ก็ด้วยผลของสัญญาประนีประนอมยอมความ กล่าวคือ มิใช่ว่าบุตรจะได้มาเปล่า ๆ แต่บุตรยอมตนให้ต้องมีหนี้ที่จะต้องให้ข้าวเปลือกแก่บิดาและทำศพให้บิดาด้วย สิ่งที่บิดาจะเรียกร้องได้ จึงไม่ใช่สิ่งที่บิดาได้สละแล้ว บิดาจะเรียกร้องได้ก็แต่สิทธิตามที่แสดงในสัญญานั้นเท่านั้น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 707-708/2505 ผู้ขายฝากพร้อมที่จะไถ่ได้ในกำหนดแล้ว ผู้ซื้อฝากบิดพริ้วและข่มขู่ให้ผู้ขายฝากทำหนังสือขึ้นว่า สัญญาขายฝากหมดกำหนดไถ่ถอนแล้ว และทรัพย์สินหลุดเป็นสิทธิแล้ว ซึ่งไม่ตรงกับความจริง ดังนี้ หนังสือนั้นไม่ใช่สัญญาประนีประนอมยอมความ ว่าผู้ขายสละสิทธิไถ่ถอน และไม่ทำให้ผู้ขายฝากหมดสิทธิไถ่ถอน

คำวิจารณ์ ตามข้อเท็จจริง ถึงแม้สัญญาที่ทำกันนั้นไม่ใช่สัญญาที่เกิดขึ้นจากการข่มขู่ ก็ไม่อาจถือได้ว่าเป็นสัญญาประนีประนอมยอมความ เพราะไม่ใช่กรณีที่ต่างฝ่ายต่างยอมผ่อนผันให้แก่กัน

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 953/2504 สัญญาประนีประนอมยอมความที่ผู้มีชื่อคนหนึ่งกับจำเลยตกลงกันเป็นเจ้าของทรัพย์สินพิพาทร่วมกัน ใครตายก่อนให้ทรัพย์สินพิพาทตกเป็นของอีกคนหนึ่งนั้น เป็นสัญญาที่ก่อให้เกิดหนี้โดยมีเงื่อนไข และเป็นสัญญาต่างตอบแทนกันเพื่อเป็นการระงับข้อพิพาท ย่อมมีผลใช้บังคับได้ ฉะนั้น เมื่อผู้มีชื่อตาย ทรัพย์สินพิพาทย่อมตกเป็นของจำเลย ผู้มีชื่อที่ตายจะไปทำพินัยกรรมยกทรัพย์สินนั้นให้คนอื่นอีกไม่ได้

คำวิจารณ์ จากคำพิพากษานี้ เห็นได้ว่าผลของสัญญาประนีประนอมยอมความนี้ บังคับได้ไกลถึงขนาดคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งได้ตายไปแล้ว ก็บังคับเอากับทรัพย์สินสมบัติของผู้ ที่ตายนั้นได้ กล่าวคือ ตามข้อเท็จจริงในคดีนี้ สัญญาประนีประนอมยอมความมีค่าเท่ากับพินัย กรรมเลขที่เดียว

คำพิพากษาฎีกาที่ 1000/2505 คดีรถชนกัน การที่พนักงานสอบสวนได้เปรียบเทียบและทำเอกสารไว้เป็นหลักฐานว่า เรื่องที่เกิดขึ้นโดยจำเลยที่ 1 ได้ยินยอมรับผิดชอบและยอมชดเชยค่าเสียหายให้โจทก์ โดยจะไปทำความตกลงกันที่อุ้งช่อมรดก ถือได้ว่าเป็นการประนีประนอมยอมความกันตาม ป.พ.พ. มาตรา 850 ซึ่งผูกมัดจำเลยที่ 1 ไม่ให้โต้แย้งว่าตนมิได้ ขับรถโดยประมาทได้ แต่จำเลยที่ 2 ซึ่งเป็นเจ้าของรถและนายจ้างของจำเลยที่ 1 ไม่ถูกผูกมัดด้วย

คำวิจารณ์ แสดงให้เห็นว่าสัญญาประนีประนอมยอมความนั้นผูกมัดเฉพาะคู่กรณี โดยตรงเท่านั้น และจำเลยที่ 1 ในคดีนี้ก็ถือไม่ได้ว่าเป็นตัวแทนของนายจ้างเจ้าของรถด้วย เจ้าของรถจึงไม่ผูกพันในสัญญาประนีประนอมยอมความซึ่งจำเลยที่ 1 ได้ทำไว้ (โปรดเทียบดู คำพิพากษาฎีกาที่ 1060/2506 และที่ 601/2507 ซึ่งจะกล่าวต่อไปด้วย)

คำพิพากษาฎีกาที่ 198/2506 จำเลยซึ่งเป็นสามีถูกกล่าวหาว่าชกขอกทรัพย์ จะต้องใช้ทรัพย์ที่ชกขอกให้แก่ทางราชการ จำเลยได้ให้การต่อคณะกรรมการสอบสวนและ พนักงานสอบสวนไว้ว่า ยอมให้ทางราชการ คือโจทก์ยึดทรัพย์ของจำเลยซึ่งมีทรัพย์พิพาท รวมอยู่ด้วยเพื่อใช้หนี้ ครั้นต่อมาไม่ถึง 3 เดือน จำเลยกับผู้ร้องซึ่งเป็นภรรยา ได้ทำสัญญา ประนีประนอมยอมความว่า ผู้ร้องไม่ใช่ภรรยาโดยชอบด้วยกฎหมาย ทรัพย์สมบัติที่มีอยู่ เป็นทรัพย์ที่ผู้ร้องจัดหา และมีขึ้นด้วยทรัพย์สินอันเป็นส่วนตัวของผู้ร้อง ดังนี้ ย่อมเป็น การสมยอมกัน เพื่อจะป้องกันมิให้ทรัพย์พิพาทถูกยึดมาใช้หนี้โจทก์ จึงไม่มีผลผูกพันโจทก์

คำวิจารณ์ เป็นตัวอย่างให้เห็นว่าสัญญาประนีประนอมยอมความที่มีวัตถุประสงค์ เป็นการไม่ชอบนั้น ไม่มีผลบังคับ

คำพิพากษาฎีกาที่ 283/2506 น้องชายจำเลยจุดคร่าบุตรสาวอายุ 17 ปี ซึ่งอยู่ใน ความปกครองของโจทก์ไปเป็นการละเมิดสิทธิโจทก์ เมื่อจำเลยมาขอขมาและทำสัญญา รับจะให้เงินแก่โจทก์ ย่อมถือได้ว่าเป็นการตอบแทนการที่โจทก์ยอมให้บุตรสาวอยู่กินกับน้อง จำเลย และไม่ติติงว่ากล่าวแก่น้องจำเลยอีกต่อไป สัญญานี้จึงปรับได้ว่าเป็นสัญญาประนีประนอมยอมความ ซึ่งบังคับกันได้ตามกฎหมาย ไม่ใช่การตกลงให้ทรัพย์แก่กันตามหน้าที่ ในทางศีลธรรม

คำวิจารณ์ กรณีนี้เป็นสัญญาประนีประนอมยอมความ เพราะต่างฝ่ายต่างตกลง ผ่อนผันให้แก่กัน คือฝ่ายโจทก์ยอมให้บุตรสาวอยู่กินกับน้องจำเลย และไม่ฟ้องร้องเอาความ

แก่น้องจำเลยต่อไป อันควรถือได้ว่า จำเลยได้ประโยชน์และทางฝ่ายจำเลยก็ยอมจะให้เงิน แก่โจทก์ เมื่อต่างฝ่ายต่างยอมผ่อนผันให้แก่กันเป็นการระงับข้อพิพาท จึงเป็นสัญญาประนี-
ประนอมยอมความ

คำพิพากษาฎีกาที่ 381/2506 เรื่องราวของจดทะเบียนสิทธิและนิติกรรม ซึ่งไม่ได้
ระบุถึงข้อตกลงว่าจะแบ่งกันอย่างไร และให้กันเพราะเหตุใดนั้น ถือว่าเป็นเพียงพฤติการณ์
ที่แสดงเจตนาจะทำการจดทะเบียนสิทธิ และนิติกรรมเท่านั้น ยังฟังไม่ได้ว่าเป็นสัญญา
ประนีประนอมยอมความ จึงไม่ใช่เอกสารที่ต้องห้ามมิให้นำสืบเปลี่ยนแปลงแก้ไขตาม
ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 94 (ข)

คำวิจารณ์ ดังได้กล่าวแล้วว่า การที่จะพิจารณาว่าสัญญาใดเป็นสัญญาประนีประนอม
ยอมความอันจะต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือลงลายมือชื่อฝ่ายที่จะต้องรับผิดชอบจึงจะฟ้องร้อง
บังคับคดีกันได้นั้น ต้องปรากฏว่ามีข้อความแสดงให้เห็นว่า คู่กรณีได้ทำสัญญาขึ้นโดยมีเจตนา
ระงับข้อพิพาทที่มีอยู่หรือจะมีขึ้นโดยฝ่ายต่างฝ่ายยอมผ่อนผันให้แก่กัน

คำพิพากษาฎีกาที่ 500/2506 จำเลยไปยื่นคำร้องขอรับมรดกที่ดินของพี่ชาย
ณ หอทะเบียน โจทก์ซึ่งเป็นน้องต่างบิดาคัดค้าน ภายหลังโจทก์จำเลยตกลงกัน โดยจำเลย
ยอมแบ่งที่บ้านให้โจทก์ครึ่งหนึ่ง ส่วนที่นารายพิพาท โจทก์ไม่เกี่ยวข้อง ดังนี้ การที่โจทก์ลงชื่อ
ขอถอนคำคัดค้านโดยเจ้าพนักงานที่ดินบันทึกไว้ว่า โจทก์ไม่ติดใจเกี่ยวข้องกับที่พิพาท
ยอมให้จำเลยรับมรดกไปได้ผู้เดียวนั้น บันทึกดังกล่าวแม้โจทก์จะทำกับเจ้าพนักงานผู้ใกล้
เกลี่ยเปรียบเทียบก็ตามก็ย่อมถือว่าเป็นหลักฐานของสัญญาประนีประนอมยอมความอันมีผล
บังคับได้อย่างหนึ่ง

คำวิจารณ์ หลักฐานตามที่กำหนดบังคับไว้ในมาตรา 851 มีสาระสำคัญแต่เพียงว่า
จะต้องเป็นหลักฐานเป็นหนังสืออย่างใดอย่างหนึ่งลงลายมือชื่อฝ่ายที่ต้องรับผิดชอบหรือลาย
มือชื่อตัวแทนของฝ่ายนั้นเท่านั้น เพราะฉะนั้น บันทึกใกล้เคียงที่พนักงานเจ้าหน้าที่ทำขึ้น
เมื่อปรากฏว่าเป็นเรื่องใกล้เคียงประนีประนอมและลงลายมือชื่อผู้ที่ต้องรับผิดชอบ คือโจทก์แล้ว
ก็เป็นอันถูกต้องตรงตามที่มาตรา 851 บัญญัติไว้ ข้อความดังกล่าวย่อมผูกพันโจทก์

คำพิพากษาฎีกาที่ 1060/2506 โจทก์ฟ้องว่า จำเลยที่ 1 ทำละเมิดต่อโจทก์ จำเลย
ที่ 2 เป็นนายจ้างจำเลยที่ 1 ขอให้จำเลยทั้ง 2 ร่วมชดเชยค่าเสียหาย จำเลยทั้งสองต่อสู้ว่า จำเลย
ที่ 1 และที่ 2 ไม่ได้เป็นนายจ้างลูกจ้าง โจทก์ได้รับความเสียหายเพราะเหตุสุดวิสัย และว่า
โจทก์กับจำเลยที่ 1 ได้ทำสัญญาประนีประนอมยอมความระงับข้อพิพาทกันแล้ว ดังนี้ ประเด็น
ที่สำคัญที่จะต้องวินิจฉัยเบื้องต้น คือโจทก์จำเลยได้ทำสัญญาประนีประนอมระงับข้อพิพาท
กันไว้แล้วจริงหรือไม่ ถ้าได้ทำไว้จริง ก็ไม่ต้องวินิจฉัยประเด็นข้ออื่นต่อไป

เมื่อความรับผิดของจำเลยที่ 1 ได้ปลดเปลื้องไปตามสัญญาประนีประนอมยอมความแล้ว ก็ไม่มีความรับผิดที่จะให้จำเลยที่ 2 ร่วมชดใช้ค่าเสียหายอันใดอีก แม้โจทก์จะไม่ได้ทำสัญญาประนีประนอมยอมความกับจำเลยที่ 2 ก็ตาม โจทก์หมดสิทธิฟ้องจำเลยที่ 1 ข้อมหมคดีฟ้องจำเลยที่ 2 ด้วย

คำวิจารณ์ โจทก์หมดสิทธิฟ้องจำเลยที่ 1 ในมูลละเมิด จึงไม่อาจฟ้องจำเลยที่ 2 ได้ เพราะการจะฟ้องจำเลยที่ 2 ได้ ก็โดยอาศัยมูลละเมิดที่จำเลยที่ 1 ก็ถูกจ้างได้ทำไปในทางการที่จ้างเท่านั้น กรณีนี้โจทก์จึงได้แต่จะฟ้องให้จำเลยที่ 1 ปฏิบัติตามสัญญาประนีประนอมยอมความเท่านั้น (โปรดเทียบคำพิพากษาฎีกาที่ 601/2507 ดังจะได้กล่าวต่อไป)

คำพิพากษาฎีกาที่ 1484/2506 ในคดีก่อนจำเลยฟ้องเรียกคืนเงินกู้และดอกเบี้ยจากโจทก์ อ้างว่า โจทก์ผิดสัญญา โจทก์ต่อสู้ว่า โจทก์ไม่ได้ผิดสัญญา เพราะโจทก์มอบนาให้จำเลยทำต่างดอกเบี้ยแล้ว ต่อมาโจทก์จำเลยทำสัญญาประนีประนอมยอมความต่อศาล โดยโจทก์ยอมใช้ต้นเงินและดอกเบี้ย ดังนี้ โจทก์จะมาฟ้องจำเลยเรียกค่าขาดประโยชน์การทำนา อ้างว่า มอบนาให้จำเลยทำต่างดอกเบี้ยและจำเลยมาฟ้องเรียกดอกเบี้ยอีก ทำให้โจทก์เสียหายนั้นไม่ได้ เพราะข้ออ้างที่ว่าโจทก์มอบนาให้จำเลยทำต่างดอกเบี้ยนั้นได้ระงับสิ้นไปแล้วตามสัญญาประนีประนอมยอมความ และเมื่อศาลพิพากษาตามยอมแล้วมีผลทำให้โจทก์ต้องห้ามมิให้รื้อร้องฟ้องกันอีก

คำวิจารณ์ การที่โจทก์ยอมชดใช้ดอกเบี้ยให้จำเลย แสดงว่าโจทก์ตกลงระงับสิทธิที่จะอ้างว่าได้มอบนาให้ทำกินต่างดอกเบี้ยไปแล้ว (มาตรา 852) จึงไม่อาจนำเรื่องมอบนาให้ทำกินต่างดอกเบี้ยมาเป็นมูลที่จะยกขึ้นอ้างเพื่อฟ้องจำเลยได้อีกต่อไป

คำพิพากษาฎีกาที่ 601/2507 ถูกจ้างทำสัญญาประนีประนอมยอมความ โดยผู้เสียหายยอมรับเอาค่าเสียหายในมูลละเมิดที่เกิดขึ้นแล้ว ผลแห่งสัญญาประนีประนอมยอมความนี้ย่อมทำให้สิทธิของผู้เสียหายที่จะเรียกร้องให้ลูกจ้างชดใช้ค่าสินไหมทดแทนอย่างใด ๆ ในมูลละเมิดที่ถูกจ้างกระทำขึ้นนั้นเป็นอันระงับสิ้นไปตามมาตรา 852 และความรับผิดของนายจ้าง ตามมาตรา 425 ก็ย่อมระงับสิ้นไปด้วย เพราะไม่มีมูลหนี้ในมูลละเมิดระหว่างผู้เสียหายกับลูกจ้างที่นายจ้างจะต้องร่วมรับผิดต่อไปอีก ผู้เสียหายคงมีสิทธิเรียกร้องให้ลูกจ้างชำระหนี้แก่ตนตามสัญญาประนีประนอมยอมความนั้นเท่านั้น ห้ามมีสิทธิฟ้องให้รับผิดในมูลละเมิดที่เกิดขึ้นอีกไม่

คำวิจารณ์ เป็นเหตุผลเดียวกันกับคำพิพากษาฎีกาที่ 1060/2506 ดังได้กล่าวแต่ต้นแล้ว

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 916/2507 เดิมอัยการฟ้องคดีอาญาหาว่าจำเลยกับพวกบุกรุกที่ดินมีโฉนดของโจทก์ และทำให้เสียหาย และในการบุกรุกนี้จำเลยได้ปักหลักขึงลวดหนามในเขตที่ดินของโจทก์ด้วย ในการพิจารณานั้น ปรากฏตามรายงานกระบวนการพิจารณาของศาลซึ่งจำเลยกับโจทก์ได้ลงชื่อไว้มีความว่า ศาลได้ไต่ถามให้จำเลยปรองดองกัน จำเลยยอมรับว่าเขตที่ดินของจำเลยมีอยู่ตามโฉนดเดิม จำเลยยอมรับรู้และหลักที่ปักเข้าไปในโฉนดของโจทก์ออก ต่อมาโจทก์จึงถอนคำร้องทุกข์ในข้อหาทำให้เสียหาย และแถลงว่าจำเลยเข้าใจผิดในเขตในข้อหาบุกรุก ศาลจึงพิพากษายกฟ้องในข้อหาบุกรุกนี้ด้วย แต่จำเลยก็ไม่รู้หลักและรั้วนั้นออก โจทก์จึงฟ้องเป็นคดีแพ่งขอให้บังคับจำเลยรื้อไป จำเลยกลับมาอ้างอีกว่าที่ที่จำเลยปักเสาทำรั้วเข้าไปนั้นจำเลยได้กรรมสิทธิ์โดยการครอบครองแล้ว และว่าในคดีอาญานั้น จำเลยไม่ได้แถลงสละสิทธิหรือกรรมสิทธิ์ ดังนี้ ย่อมฟังไม่ขึ้น เพราะข้อตกลงโจทก์กับจำเลยในคดีอาญาตามรายงานกระบวนการพิจารณาดังกล่าวนั้น มีผลเป็นสัญญาประนีประนอมยอมความตามมาตรา 850 และข้อความแห่งความตกลงนั้นแสดงชัดว่าที่พิพาทเป็นของโจทก์

คำวิจารณ์ ศาลถือตามข้อตกลงดังที่ปรากฏในรายงานกระบวนการพิจารณาคดีอาญาที่ว่าโจทก์ยอมถอนคำร้องทุกข์ และจำเลยยอมจะรื้อรั้วที่ปักเข้าไปในเขตที่ดินของโจทก์ว่าเป็นสัญญาประนีประนอมยอมความ อันมีผลบังคับได้ตามกฎหมาย เพราะต่างฝ่ายต่างยินยอมให้แก่กัน เมื่อจำเลยไม่ยอมปฏิบัติตามสัญญา คือรื้อรั้วออกไป โจทก์ยอมฟ้องร้องบังคับได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1076/2507 จำเลยออกเช็คส่งจ่ายแก่ผู้มีชื่อคนหนึ่งต่อมาจำเลยชำระหนี้แก่ผู้มีชื่อนั้น โดยทำสัญญาประนีประนอมยอมความผ่อนใช้เงินตามเช็คซึ่งโจทก์ก็ได้ลงชื่อเป็นพยานด้วยนั้น แสดงว่าโจทก์รู้ดีแล้วว่า จำเลยไม่มีนิติสัมพันธ์ต้องใช้เงินตามเช็คนั้นแล้ว ฉะนั้น การที่โจทก์กลับรับเช็คจากผู้มีชื่อดังกล่าว แล้วนำไปขึ้นเงินต่อธนาคาร จึงเท่ากับโจทก์กระทำโดยไม่สุจริต ถือได้ว่าเป็นการคบคิดกันฉ้อฉล โจทก์จึงนำเช็คนั้นมาฟ้องเรียกเงินจากจำเลยไม่ได้

คำวิจารณ์ สารสำคัญของคำพิพากษาศาลฎีกานี้อยู่ที่ผลของสัญญาประนีประนอมยอมความคือ จากการที่จำเลยทำสัญญาประนีประนอมยอมความผ่อนใช้เงินที่เป็นหนี้ยู่นั้นหนี้เดิมคือหนี้ตามเช็คก็เป็นอันระงับตามมาตรา 852 เพราะฉะนั้น โจทก์จึงนำเช็คมาฟ้องร้องให้จำเลยชำระเงินตามเช็คไม่ได้ กล่าวคือ ผู้มีชื่อกับจำเลยไม่มีนิติสัมพันธ์เกี่ยวกับเช็คมาตั้งแต่ได้ทำสัญญาประนีประนอมยอมความกันแล้ว

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 296/2508 สัญญาที่จำเลยผู้ทำละเมิดทำให้ไว้แก่โจทก์ซึ่งเป็นผู้เสียหาย เพื่อระงับข้อพิพาทโดยโจทก์มิได้ตกลงด้วยนั้น ยังหาใช่สัญญาประนีประนอม

ยอมความไม่ แต่เมื่อมาในชั้นพิจารณา จำเลยแถลงต่อศาลอ้างถึงสัญญา และโจทก์ก็ได้
แถลงรับ ทั้งขอให้จำเลยปฏิบัติตามสัญญาแล้วทั้งสองฝ่ายต่างลงลายมือชื่อไว้ในรายงาน
พิจารณาของศาลด้วย ดังนี้ รายงานกระบวนการพิจารณาของศาลนี้จึงเป็นสัญญาประนีประนอม
ยอมความ อันเป็นผลให้มูลละเมิดซึ่งมีอยู่ระงับสิ้นไป โจทก์จะมาฟ้องจำเลยในมูลละเมิด
อีกไม่ได้ ชอบที่จะฟ้องบังคับตามสัญญาประนีประนอมยอมความที่ทำกันไว้

คำวิจารณ์ เป็นกรณีเทียบเคียงได้กับคำพิพากษาฎีกาที่ 1060/2506 และที่ 601/2507
ดังได้กล่าวแล้วแต่ต้น

คำพิพากษาฎีกาที่ 597/2508 เมื่อในสัญญาประนีประนอมยอมความระหว่างจำเลย
บุตรจำเลย และผู้ร้องขาดทรัพย์ มีข้อตกลงกันว่า จำเลยยอมสละมรดกส่วนของตนทั้งสิ้น
เช่นนี้ แม้จะมีข้อตกลงต่อไปว่า ให้จำเลยมีสิทธิเก็บกินจนกว่าจะวายชนม์ และผู้ร้องขาดทรัพย์
ยกที่ดินส่วนหนึ่งให้แก่บุตรจำเลยก็ดี ก็ไม่ถือว่าเป็นการสละมรดกโดยมีเงื่อนไขและ
เงื่อนไข แต่ถือว่าเป็นการได้สิทธิเพราะการสละมรดกโดยสัญญาประนีประนอมยอมความ
การสละมรดกจึงสมบูรณ์ ไม่ฝ่าฝืนมาตรา 1613

คำวิจารณ์ ถ้าจะมองในแง่ของสัญญาประนีประนอมยอมความก็ไม่มีปัญหา การ
สละมรดกเช่นนี้เป็นผลของสัญญาประนีประนอมยอมความตามมาตรา 850 แน่ เพราะฝ่าย
จำเลยยอมสละมรดกส่วนของตน และคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งยอมให้จำเลยมีสิทธิเก็บกินในที่ดิน
ส่วนที่จำเลยสละ จึงเป็นการผ่อนผันไว้แก่กันเพื่อระงับข้อพิพาท นอกจากนั้น คำพิพากษา
ฎีกานี้ยังเป็นตัวอย่งที่ทำให้เข้าใจได้ว่า อย่งไรเป็นการสละมรดกที่สมบูรณ์ด้วย

คำพิพากษาฎีกาที่ 867/2508 โจทก์จำเลยเป็นสามีภรรยา กัน เมื่อหย่าขาดจากกัน
จำเลยเป็นผู้ออกค่าอุปการะเลี้ยงดูบุตร และทำหนังสือสัญญากันไว้เป็นหลักฐาน เป็นการ
ระงับข้อพิพาทอันอาจจะมีขึ้น สัญญาดังกล่าวจึงเป็นสัญญาประนีประนอมยอมความ
ตามมาตรา 850 ซึ่งกฎหมายบังคับให้มีหลักฐานเป็นหนังสือ

คำวิจารณ์ เป็นตัวอย่างของสัญญาประนีประนอมยอมความ สังกตได้จากจำเลย
ยอมออกค่าอุปการะเลี้ยงดูบุตร ส่วนโจทก์ยอมเลี้ยงดูบุตร เมื่อต่างฝ่ายต่างยอมผ่อนผัน
ให้แก่กัน จึงเป็นสัญญาประนีประนอมยอมความ (โปรดเทียบกับคำพิพากษาฎีกาที่ 1079/
2512 ซึ่งจะได้อีกต่อไป)

คำพิพากษาฎีกาที่ 883/2508 ในคดีที่จำเลยยอมให้ที่พิพาทเป็นของโจทก์ ซึ่งศาล
ได้พิพากษาตามยอมนั้นแล้ว ที่พิพาทก็ตกเป็นของโจทก์ตามสัญญาประนีประนอมยอมความ
นั้นโดยไม่ต้องบังคับอะไรอีก ฉะนั้น การที่โจทก์มิได้ขอบังคับคดีภายใน 10 ปี จึงหาทำให้สิทธิ
ของโจทก์ที่ได้ที่พิพาทดังกล่าวแล้วต้องเสียไปแต่อย่างใดไม่

คำวิจารณ์ เรื่องนี้ต้องดูประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 271 ซึ่งบัญญัติว่า “ถ้าคู่ความหรือนุคคลซึ่งเป็นฝ่ายแพ้คดี (ลูกหนี้ตามคำพิพากษา) มิได้ปฏิบัติตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลทั้งหมดหรือบางส่วน คู่ความหรือนุคคลซึ่งเป็นฝ่ายชนะ (เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา) ชอบที่จะร้องขอให้บังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นได้ภายในสิบปีนับแต่วันมีคำพิพากษาหรือคำสั่ง โดยอาศัยและตามคำบังคับที่ออกตามคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น” แสดงให้เห็นว่า กรณีที่กฎหมายบังคับว่าจะต้องขอบังคับคดีภายใน 10 ปีนั้น เป็นเรื่องที่จะต้องบังคับให้ปฏิบัติ กล่าวคือ ลูกหนี้ตามคำพิพากษาไม่ปฏิบัติตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล เพราะฉะนั้น ถ้าลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้ปฏิบัติตามคำพิพากษาก็ดี หรือไม่มีกรณีใดที่จะต้องบังคับกับลูกหนี้ก็ดี เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาก็ไม่จำเป็นต้องร้องขอให้บังคับคดี

คำพิพากษาฎีกาที่ 766/2509 เดิมสามีจำเลยทำสัญญาจะขายที่พิพาทให้โจทก์ ยังไม่ได้จดทะเบียนโอนกัน สามีจำเลยก็ตาย ต่อมาโจทก์จำเลยจะพิพาทกัน จึงพากันไปอำเภอ และทำสัญญาต่อกันไว้ว่า จำเลยจะให้เงินโจทก์ 4,000 บาท โจทก์จะคืนที่สวนแปลงหนึ่ง และต่อไปก็จะคืนที่พิพาทให้บุตรจำเลยอีกด้วย สัญญานี้เป็นสัญญาประนีประนอมยอมความ

คำวิจารณ์ สัญญาตามคำพิพากษาฎีกานี้เป็นสัญญาประนีประนอมยอมความ เพราะเห็นได้ว่าทั้งฝ่ายโจทก์และจำเลยยอมผ่อนผันให้แก่กัน คือจำเลยยอมจะให้เงินโจทก์ และ โจทก์จะคืนที่พิพาทให้ เป็นสัญญาที่กระทำเพื่อระงับข้อพิพาท

คำพิพากษาฎีกาที่ 876/2509 บันทึกรับฟ้องว่า 1.โจทก์ยืนยันว่า ถ้าจำเลยนำหลักฐานมาแสดงได้ ก็จะไม่เกี่ยวข้องกับที่พิพาทต่อไป 2. จำเลยยืนยันว่า ได้ซื้อขายมีหลักฐานเป็นหนังสือทำที่บ้านกำนันกาส จะนำหลักฐานมาแสดง ถ้าไม่สามารถนำมาแสดงได้ ยอมคืนที่ดินให้โจทก์โดยไม่เรียกร้องค่าตอบแทนใดๆ ทั้งสิ้น ดังนี้ เป็นสัญญาประนีประนอมยอมความ ตามมาตรา 850

คำวิจารณ์ เห็นได้ชัดว่าสัญญาดังกล่าวเป็นสัญญาระงับข้อพิพาท กล่าวคือ ทั้งโจทก์และจำเลยไม่ต้องการฟ้องร้องเป็นคดีความ โดยต่างฝ่ายต่างตกลงยินยอมต่อกัน คือโจทก์ยอมไม่ได้แย้ง ถ้าจำเลยนำหลักฐานมาแสดงได้ และจำเลยยอมคืนที่ดินให้โจทก์ ถ้าหาหลักฐานมาแสดงไม่ได้

คำพิพากษาฎีกาที่ 1300/2509 โจทก์และสามีจำเลยถือกรรมสิทธิ์ที่ดินร่วมกัน และได้ตกลงแบ่งแยกที่ดินกันเป็นส่วนสัดส่วน เจ้าพนักงานผู้รังวัดที่ดินได้บันทึกข้อตกลงไว้แล้ว โจทก์และสามีจำเลยลงชื่อไว้ แต่ยังมีได้จดทะเบียนแบ่งแยก สามีจำเลยก็ตายลง ข้อตกลง

ระหว่างโจทก์และสามี่จำเลยที่เจ้าพนักงานบันทึกไว้นี้ ถือได้ว่าเป็นสัญญาประนีประนอมยอมความ แบ่งที่ดินกัน โจทก์จะปฏิเสธไม่ปฏิบัติตามหาได้ไม่

คำวิจารณ์ นับเป็นสัญญาประนีประนอมยอมความอีกตัวอย่างหนึ่ง เทียบได้กับ คำพิพากษาฎีกาที่ 318/2496 ที่ได้กล่าวไว้แล้ว

คำพิพากษาฎีกาที่ 1609-1610/2509 โจทก์จ้างจำเลยร่วมขุดดินซึ่งถ้าผิดสัญญา โจทก์มีสิทธิเลิกสัญญาและริบเงินมัดจำได้ จำเลยเป็นผู้ค้าประกันการชำระมัดจำของจำเลยร่วม ต่อมาโจทก์บอกเลิกสัญญากับจำเลยร่วม แต่หลังจากนั้น โจทก์มีหนังสือขอให้จำเลยร่วม เคลี่ยดินที่กองไว้ให้ได้ระดับที่กำหนดให้เสร็จสิ้นโดยเร็วที่สุด โดยจะพิจารณาจ่ายเงินที่ค้าง ให้จำเลยร่วมต่อไป และให้จำเลยต่อสัญญาค้ำประกันเดิมให้มีอายุไปจนกว่าจะเคลี่ยดินเสร็จ ดังนี้ แสดงว่าโจทก์กลับมีมติสัมพันธ์กับจำเลยร่วมอีก โดยยอมพิจารณาจ่ายเงินที่ค้างกับ จำเลยร่วม และยอมผ่อนผันไม่ริบมัดจำ ฉะนั้น บันทึกของจำเลยร่วมกับเจ้าหน้าที่ของโจทก์ ตามคำขอของโจทก์ที่ว่า จำเลยร่วมจะเคลี่ยดินให้แล้วเสร็จอย่างช้าไม่เกิน 25 วัน ถ้าทำไม่เสร็จ ตามกำหนด โจทก์จึงจะริบเงินมัดจำ จึงแสดงว่าโจทก์สละสิทธิริบเงินมัดจำตามสัญญาเดิม เป็นการผ่อนผันให้แก่กันตามลักษณะสัญญาประนีประนอมยอมความ

คำวิจารณ์ ที่เห็นได้ชัดว่าเป็นสัญญาประนีประนอมยอมความ ก็ตรงที่จำเลยร่วม ยอมทำงาน คือเคลี่ยดินให้เสร็จ และโจทก์ยอมยืดเวลาให้ อันเป็นการระงับข้อพิพาท

คำพิพากษาฎีกาที่ 308/2509 โจทก์แจ้งยอดจำนวนหนี้ที่จำเลยเป็นหนี้อยู่ และจะ ให้ทนายฟ้องเรียกจากจำเลย โดยทนายได้แสดงใบแต่งตั้งทนายของบริษัทโจทก์ให้ดูด้วย จำเลย จึงได้ติดต่อขอร้องไม่ให้ฟ้อง ต่อมาจึงได้ทำสัญญาประนีประนอมยอมความว่า ลูกหนี้สละสิทธิ์ ที่จะฟ้องเรียกหนี้สินจากเจ้าหน้าที่ที่เคยให้ทนายทวงถามมา และรับว่าค้างชำระหนี้อยู่ 30,574.56 บาท ซึ่งลูกหนี้จะชำระให้เสร็จสิ้นภายใน 3 ปี โดยผ่อนชำระเดือนละ 850 บาท ในตอนท้ายลงชื่อลูกหนี้ ดังนี้ ถือได้ว่าเป็นการทำสัญญาประนีประนอมยอมความเพื่อระงับ ข้อพิพาทซึ่งมีอยู่ให้เสร็จสิ้นไปด้วยต่างยอมผ่อนผันให้แก่กันตามมาตรา 850

เมื่อสัญญาประนีประนอมยอมความได้มีหลักฐานเป็นหนังสือ และจำเลยฝ่าย ที่จะต้องรับผิดชอบได้ลงลายมือชื่อไว้เป็นสำคัญแล้ว โจทก์ก็ยอมฟ้องบังคับได้ เพราะตามมาตรา 851 มิได้มีข้อความว่าจะต้องมีลายมือชื่อของคู่สัญญาทั้งสองฝ่ายลงไว้ด้วยกันจึงจะเป็นสัญญา อันสมบูรณ์

คำวิจารณ์ โปรดเทียบกับคำพิพากษาฎีกาที่ 344/2494 ซึ่งได้อธิบายไว้แต่ต้นว่า มาตรา 851 ต้องการเพียงให้มีหลักฐานเอกสารลงลายมือชื่อของฝ่ายที่จะต้องรับผิดชอบเท่านั้น

คำพิพากษาฎีกาที่ 476/2508 การยอมความในคดีอาญา ความผิดต่อส่วนตัวนั้น แม้จะไม่มีหลักฐานเป็นหนังสือ ก็มีผลทำให้สิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับไป ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39 (2)

ส่วนทางแพ่งนั้น การประนีประนอมยอมความ ถ้าไม่มีหลักฐานเป็นหนังสือ ก็ไม่อาจยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้ได้ และข้อที่อ้างว่าได้ชำระหนี้ตามสัญญาประนีประนอมยอมความครบถ้วนแล้วโดยไม่มีหลักฐานเป็นหนังสือ ก็จะยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้ไม่ได้ เพราะการนำสืบพยานบุคคลในข้อนี้มีผลเป็นการยกสัญญาประนีประนอมยอมความขึ้นต่อสู้ด้วย

คำวิจารณ์ เนื่องจาก ป.พ.พ. มาตรา 851 พูดไว้แต่เพียงว่า ถ้าไม่มีหลักฐานเป็นหนังสือลงลายมือชื่อฝ่ายที่จะต้องรับผิดชอบแล้ว จะฟ้องร้องให้บังคับคดีอันเกี่ยวกับสัญญาประนีประนอมยอมความหาได้ไม่เท่านั้น กล่าวคือ พูดแต่เรื่องฟ้องร้อง ไม่ได้พูดในแง่ต่อสู้คดีไว้ เมื่อคำพิพากษานี้ตีความไว้ว่า การต่อสู้คดีเกี่ยวกับสัญญาประนีประนอมยอมความ ก็ต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือด้วย จึงเป็นอันหมดปัญหาไป

คำพิพากษาฎีกาที่ 946/2509 เจ้าหนี้ของจำเลยฟ้องจำเลยเรียกหนี้สิน ผู้รับมอบอำนาจจากจำเลยนำใบมอบอำนาจมาขอทำสัญญาประนีประนอมยอมความกับเจ้าหนี้ แต่ใบมอบอำนาจนั้นเป็นเรื่องให้ทำคำขอรับรองการทำประโยชน์และทำนิติกรรมขายที่ดินตาม ส.ค. 1 เลขที่ 607 แม้จะมีข้อความว่าให้มอบอำนาจดำเนินคดีทางศาล เช่นยอมความได้ด้วยก็ตาม ก็เป็นเรื่องเกี่ยวกับที่ดินเท่านั้น ฉะนั้น ผู้รับมอบอำนาจจึงไม่มีอำนาจทำสัญญาประนีประนอมยอมความกับเจ้าหนี้ของจำเลย แม้ศาลจะทำสัญญาประนีประนอมยอมความ และพิพากษาตามยอมให้ ก็ไม่มีผลผูกพันจำเลย และเมื่อจำเลยถูกศาลพิพากษาให้ล้มละลาย เจ้าหนี้ของจำเลยนั้นจะนำหนี้ตามสัญญาประนีประนอมยอมความมาขอรับชำระหนี้ต่อเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์มิได้ และจะอนุโลมเอามูลหนี้เดิมของเจ้าหนี้มาเป็นเหตุอนุญาติให้ได้รับชำระหนี้ก็ไม่ได้ เพราะเจ้าหนี้มิได้ขอรับชำระหนี้โดยอาศัยมูลหนี้เดิม และมีได้ไต่สวนพยานหลักฐานอันเกี่ยวกับมูลหนี้เดิมโดยเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เสียก่อน

คำวิจารณ์ ปัญหาของเรื่องนี้อยู่ที่การเป็นตัวแทนของคู่กรณีในสัญญาประนีประนอมยอมความ กล่าวคือ มาตรา 851 เปิดโอกาสให้มีการตั้งตัวแทนมาทำสัญญาประนีประนอมยอมความได้ ซึ่งจากตัวอย่างของคำพิพากษานี้จะเห็นได้ว่าการตั้งตัวแทนเพื่อทำสัญญาประนีประนอมยอมความนั้น จะต้องตั้งให้มาทำสัญญาประนีประนอมโดยเฉพาะเจาะจง ไม่ใช่ตั้งให้เป็นตัวแทนเรื่องหนึ่ง แต่กลับมาทำหน้าที่ตัวแทนในอีกเรื่องหนึ่ง ซึ่งตัวการไม่ได้มอบหมายเช่นนั้น ตัวการก็ไม่ต้องรับผิดชอบ การกระทำของตัวแทนที่นอกขอบอำนาจยอมไม่ผูกพันตัวการ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 960/2506 ผลของสัญญาประนีประนอมยอมความยอมทำให้ การเรียกร้องที่โจทก์ได้ยอมสละเสียแล้วนั้นระงับสิ้นไปตามมาตรา 852 สิทธิดำเนินคดี ต่อไปย่อมระงับหมดสิ้นลง แม้จำเลยจะไม่ฟ้องแย้งให้ถอนฟ้อง เมื่อปรากฏว่าข้อพิพาทนั้น ได้ประนีประนอมยอมความกันแล้ว ศาลก็พิพากษายกฟ้องได้

คำวิจารณ์ ดังได้กล่าวแต่ต้นแล้วว่า เมื่อคู่กรณีได้ตกลงทำสัญญาประนีประนอมยอมความกันแล้ว มูลหนี้เดิมย่อมระงับ คู่กรณีจะเกิดสิทธิเรียกร้องกันใหม่ตามที่ปรากฏใน สัญญาที่ทำกันใหม่เท่านั้น (มาตรา 852) นั้นหมายความว่าเจ้าหนี้ไม่สามารถอ้างมูลหนี้ เดิมที่ระงับแล้วมาเป็นมูลฟ้องได้ จะฟ้องให้บังคับกันได้ก็แต่จะให้เป็นไปตามสัญญาประนี- ประนอมยอมความเท่านั้น (ดูคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 370/2492, ที่ 1230/2499, ที่ 215/2501, ที่ 221/2500, ที่ 919-920/2501, ที่ 19/2504, ที่ 1101/2504, ที่ 1484/2506, และที่ 1076/ 2507)

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 306/2509 สัญญาประนีประนอมยอมความเพื่อระงับคดีอาญา ที่โจทก์ฟ้องจำเลยฐานฉ้อโกงและมีข้อความตอนหนึ่งว่า จำเลยยินยอมไม่ฟ้องคดีอันเนื่อง มาจากการที่โจทก์ฟ้องคดีอาญาฐานฉ้อโกงนั้น ถือว่าข้อความตอนนี้เป็นส่วนที่พึงสันนิษฐาน ได้ว่า คู่กรณีเจตนาจะแยกส่วนนี้ออกจากส่วนอื่นได้ สัญญาประนีประนอมยอมความนี้จึง สมบูรณ์

สัญญาซื้อขายที่ทำขึ้น อันเป็นการปฏิบัติตามสัญญาประนีประนอมยอมความ นั้น ไม่ใช่เป็นเรื่องทำสัญญาขึ้นใหม่เปลี่ยนแปลงยกเลิกเงื่อนไขในสัญญาประนีประนอมยอม ความเดิม สัญญาประนีประนอมยอมความจึงไม่ระงับ

คำวิจารณ์ ในวรรคแรกของคำพิพากษานี้เป็นตัวอย่างของสัญญาประนีประนอมยอมความ เห็นได้จากต่างยอมผ่อนผันให้แก่กัน สำหรับวรรคหลังของคำพิพากษาศาลฎีกานี้ เป็นการอธิบายว่า ตราบไคที่สัญญาประนีประนอมยอมความที่ได้ทำกันขึ้นยังไม่ได้ถูกคู่ สัญญาตกลงเปลี่ยนแปลงหรือยกเลิก ก็ต้องบังคับกันไปตามสัญญาประนีประนอมยอมความ ที่ทำกันไว้โดยชอบนั้น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1479/2509 โจทก์จำเลย และนางศรี ทำสัญญาประนีประนอมยอมความมีใจความว่า ที่พิพาทตลอดจนสิ่งปลูกสร้างนั้น นางศรีมีสิทธิเก็บผลประโยชน์และ จำหน่ายจ่ายโอนได้ตามความพอใจ เมื่อนางศรีถึงแก่กรรมแล้ว ททรัพย์พิพาทยังคงเหลืออยู่ เท่าใดให้ตกเป็นสิทธิของโจทก์จำเลยคนละครึ่ง ดังนี้ เห็นได้ว่าตามสัญญานี้มุ่งประสงค์ให้ นางศรีมีอำนาจจำหน่ายโอนทรัพย์พิพาทให้แก่ผู้ใดได้ในขณะที่นางศรีมีชีวิตอยู่ ฉะนั้น การที่นางศรีทำพินัยกรรมยกทรัพย์พิพาทให้จำเลย จึงเป็นการจำหน่ายจ่ายโอนทรัพย์ภายหลัง

ที่นางศรีสิ้นชีวิตแล้วเพราะตามกฎหมาย พันัยกรรมย่อมมีผลต่อเมื่อผู้ทำพันัยกรรมตาย จึงไม่เป็นการจำหน่ายจ่ายโอนตามสัญญาประนีประนอมความ

คำวิจารณ์ คำพิพากษานี้ เห็นได้ชัดว่า มิได้ปฏิบัติตามสัญญาประนีประนอมความ เพราะฉะนั้น ผู้มีส่วนได้เสียหรือคู่กรณีย่อมฟ้องบังคับให้ปฏิบัติตามสัญญาประนีประนอมความที่ได้กระทำไว้โดยชอบได้

คำพิพากษานี้ที่ 314/2512 ที่ดินพิพาทตามที่โจทก์ยื่นคำร้องว่าจำเลยได้บุกรุกเข้าไปปลูกพืชพันธุ์ลงไป และขอให้ศาลบังคับจำเลยให้ออกไปนั้น เป็นที่ดินส่วนหนึ่งของที่ดินโจทก์ที่จำเลยทำสัญญาประนีประนอมความออกและจะไม่เกี่ยวข้องกับอีกต่อไป ซึ่งศาลได้พิพากษาคดีไปตามสัญญาประนีประนอมความนั้น จนคดีถึงที่สุดแล้ว ดังนั้น การดำเนินการพิจารณาตามคำร้องของโจทก์จึงเป็นเรื่องในชั้นบังคับคดี และมีปัญหาเพียงว่า จำเลยได้ปฏิบัติถูกต้องตามคำพิพากษาหรือไม่เท่านั้น ไม่มีปัญหาต้องวินิจฉัยเข้าไปถึงว่า โจทก์จะมีสิทธิครอบครองที่พิพาทอีกหรือไม่ ดังข้อฎีกาของจำเลย ฉะนั้น ฎีกาของจำเลยจึงไม่เป็นสาระแก่คดีอันควรได้รับการวินิจฉัย

คำวิจารณ์ เข้าหลักตามมาตรา 852 ที่ว่า ศาลจะไม่รับวินิจฉัยในเรื่องที่มูลฟ้องร้องรับแล้ว (ดูคำพิพากษานี้ที่ 960/2506 ที่ได้กล่าวแต่ต้นพร้อมทั้งได้อ้างฎีกาเทียบเคียงไว้เป็นหมู่แล้ว)

คำพิพากษานี้ที่ 323/2512 โจทก์จำเลยได้ทำสัญญาประนีประนอมความกันว่า จำเลยและบริวารยอมออกจากห้องเลขที่ 34 ของโจทก์ ศาลพิพากษายอม เมื่อโจทก์ขอให้ศาลบังคับให้ผู้ร้องซึ่งเป็นบริวารของจำเลยออกจากห้อง ผู้ร้องคัดค้านว่าห้องที่ผู้ร้องอยู่ คือ ห้องเลขที่ 35 คนละเลขที่กับคำพิพากษา เมื่อฟังได้ว่า ห้องนี้ก็ห้องที่โจทก์ระบุในฟ้อง ว่าเป็นห้องเลขที่ 34 นั้นเอง โจทก์ยอมขอให้บังคับผู้ร้องออกไปได้ ไม่เป็นการบังคับนอกเหนือไปจากคำพิพากษา

คำวิจารณ์ เรื่องนี้ ความจริงมีปัญหาว่า บังคับคดีกันถูกต้องตามคำพิพากษาหรือไม่ เมื่อปรากฏว่าถูกต้องตามคำพิพากษา ผู้ที่ถูกบังคับก็มีหน้าที่ต้องปฏิบัติตาม

คำพิพากษานี้ที่ 541-542/2512 ปัญหาที่ว่า ผู้ให้กู้กับผู้ทำสัญญาประนีประนอมความกันต่อศาล โดยผู้ให้กูยอมลดหนี้ให้บางส่วน จะเป็นเหตุให้หนี้ตามสัญญาเดิมระงับ อันเป็นผลให้ผู้ค้าประกันหลุดพ้นจากความรับผิดชอบหรือไม่นั้น ไม่ใช่ข้อกฎหมายอันเกี่ยวข้องกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน เมื่อคู่ความมิได้ยกขึ้นต่อสู้ ศาลจะยกปัญหานี้ขึ้นวินิจฉัยเองหาได้ไม่

คำวิจารณ์ เป็นหลักในทางพิจารณา (โปรดดู ป. วิ. พ. มาตรา 142 (5))

คำพิพากษาฎีกาที่ 725/2512 โจทก์ฟ้องอ้างถึงสัญญาประนีประนอมระหว่าง มารดาโจทก์กับจำเลย ว่ามีหลักฐานเป็นหนังสือที่อำเภอ มิได้รับว่าไม่มีหลักฐานเป็นหนังสือ ฉะนั้น จึงไม่ห้ามมิให้ศาลรับฟ้องไว้พิจารณา โจทก์ขออ้างหนังสือดังกล่าวมาประกอบการ พิจารณาในภายหลังได้ เมื่ออำเภอแจ้งมายังศาลว่า สัญญาประนีประนอมค้นหาไม่พบ เนื่องจากเป็นเวลานาน และมีการย้ายที่ว่าการอำเภอ ไม่สามารถนำมาส่งได้ ย่อมถือได้ว่าเอกสารที่ โจทก์อ้าง สูญหายเมื่อโจทก์อ้างพยานบุคคล และศาลยอมให้โจทก์นำพยานบุคคลเข้าสืบแทน ก็ถือได้ว่าศาลชั้นต้นได้อนุญาตโดยปริยายชอบด้วยมาตรา 93 (2) ศาลรับฟังคำพยานบุคคล ของโจทก์ได้

คำวิจารณ์ นับว่าเป็นคำพิพากษาฎีกาที่วางบรรทัดฐานเช่นเดียวกับกรณีฟ้องคดี เงินกู้เกินกว่า 50 บาท กฎหมายกำหนดให้มีหลักฐานเป็นหนังสือเท่านั้น แม้หลักฐานดังกล่าวนำมา แสดงไม่ได้ เช่นสูญหาย โจทก์ก็ยังฟ้องคดีได้ ไม่ต้องห้ามตามมาตรา 851

คำพิพากษาฎีกาที่ 1077-1078/2512 บันทึกข้อตกลงระหว่างโจทก์จำเลยซึ่งมี ข้อความว่า หากพยานคนกลางชี้ขาดว่าที่พิพาทเป็นของผู้ใดแล้ว ก็ให้ผู้นั้นได้กรรมสิทธิ์ในที่ พินาท ดังนี้ จึงเป็นข้อตกลงกันเพื่อระงับข้อพิพาทระหว่างโจทก์จำเลย เข้าลักษณะเป็น สัญญาประนีประนอมยอมความ

เมื่อพยานคนกลางชี้ขาดว่าที่พิพาทเป็นของจำเลยโดยผลของสัญญาประนีประนอม ยอมความดังกล่าว ย่อมทำให้จำเลยได้สิทธิเป็นเจ้าของที่พิพาท โจทก์จึงจะฟ้องขอให้พิพากษา ให้ที่พิพาทนั้นเป็นของโจทก์ไม่ได้

คำวิจารณ์ เป็นตัวอย่างสัญญาประนีประนอมยอมความที่ทั้งสองฝ่ายระงับข้อ พินาท โดยต่างฝ่ายต่างยอมผ่อนผันให้แกกันด้วยการยอมเสี่ยงให้คนกลางชี้ขาดข้อที่ทุ่มเถียง กันนั้น ซึ่งพอจะเทียบได้กับคำพิพากษาฎีกาที่ 410/2504 ซึ่งได้กล่าวไว้แล้ว

คำพิพากษาฎีกา 1079/2512 สามีภรรยาจดทะเบียนหย่าขาดจากกันและทำสัญญา กันไว้ว่า ให้ภริยาเป็นผู้เลี้ยงดูบุตร โดยสามียอมส่งเงินค่าเลี้ยงดูบุตรให้ตามจำนวนที่กำหนด สัญญาดังกล่าวเป็นการระงับข้อพิพาทระหว่างสามีภริยาซึ่งมีอยู่และจะมีขึ้นให้เสร็จกันไป จึงเป็นสัญญาประนีประนอมยอมความ

เมื่อสามีผิดสัญญาไม่ส่งค่าเลี้ยงดูบุตร การที่ภริยามาฟ้องเรียกเงินค่าเลี้ยงดูบุตร จึงเป็นการฟ้องเรียกร้องให้สามียอมชำระหนี้ตามสัญญาประนีประนอมยอมความ หากใช่เป็น คดีที่กล่าวอ้างถึงสิทธิเกี่ยวแก่บุตรที่จะได้รับค่าอุปการะเลี้ยงดูจากบิดาตามประมวลกฎหมาย แห่งและพาณิชย์มาตรา 1536* อันอยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลคดีเด็กและเยาวชนไม่

* ป.พ.พ. มาตรา 1536 ปัจจุบันเทียบได้กับ ป.พ.พ. มาตรา 1564 ทั้งนี้ โดยการแก้ไขตาม พ.ร.บ. ให้ใช้บทบัญญัติบรรพ 5 แห่งประมวลกฎหมายแห่งและพาณิชย์ที่ได้ตราชำระใหม่ พุทธศักราช 2519

ตามสัญญาระบุว่า เมื่อภริยาสมรสใหม่ จะต้องส่งบุตร 2 ใน 4 คน คืนแก่สามี หากภริยาส่งบุตร 2 คนคืนแก่สามีแล้ว สามีจะส่งค่าอุปการะเลี้ยงดูเฉพาะบุตรที่อยู่กับภริยา โดยลดจำนวนเงินลงดังนี้ เมื่อปรากฏว่าสามีไม่ประสงค์รับบุตรไปอยู่ด้วย สามีก็ต้องส่งค่าเลี้ยงดูบุตรตามเดิม แต่ไม่ต้องส่งค่าเลี้ยงดูภริยาซึ่งสมรสใหม่แล้ว

คำวิจารณ์ ข้อเท็จจริงเป็นอย่างเดียวกันกับคำพิพากษาฎีกาที่ 867/2508 ซึ่งได้วิจารณ์ไว้แล้ว

คำพิพากษาฎีกาที่ 1109/2512 จำเลยซึ่งเป็นน้องเข็มนอก ไม่มีสิทธิในทรัพย์สินมรดกของผู้ตาย จึงยกอายุความ 1 ปีขึ้นต่อสู้โจทก์ซึ่งเป็นบุตรของเจ้ามรดกไม่ได้ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1755

ที่นำพิพาทเป็นทรัพย์สินของเจ้ามรดกตกทอดให้แก่โจทก์ โจทก์ทั้งสามเป็นผู้เยาว์ มารดาโจทก์ไม่มีอำนาจทำสัญญาประนีประนอมยอมความเกี่ยวกับที่พิพาทได้โดยพลการ ต้องห้ามตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1546* สัญญาประนีประนอมที่ ส. กับมารดาโจทก์ทำไว้ไม่มีผลบังคับแก่โจทก์ได้

คำวิจารณ์ โปรดเทียบกับคำพิพากษาฎีกาที่ 640/2493 ดังได้กล่าวไว้แต่ต้น และที่ 1319/2512 ซึ่งจะได้กล่าวต่อไป

คำพิพากษาฎีกาที่ 1263/2512 โจทก์และผู้ร้องจัดทรัพย์สินทำสัญญาประนีประนอมยอมความ และศาลพิพากษาตามยอมเป็นใจความว่า ผู้ร้องขอให้โจทก์ขายทอดตลาดเฉพาะเรือนตามประกาศทรัพย์สินอันดับ 2 ไปก่อน หากขายเรือนได้เงินไม่พอชำระหนี้โจทก์ตามคำพิพากษา ผู้ร้องจะยอมชำระหนี้ให้โจทก์แทนจำเลยจนครบ ฯลฯ ดังนี้ เมื่อโจทก์ได้รับชำระหนี้จากจำเลยขาดจำนวนอยู่ ผู้ร้องต้องชำระหนี้โจทก์ตามสัญญาประนีประนอม เมื่อไม่ชำระโจทก์จึงขอให้บังคับผู้ร้องชำระหนี้แทนจำเลยจนครบได้

คำวิจารณ์ อันที่จริง เรื่องนี้ก็เป็นกรับงับเพื่อให้เป็นไปตามคำพิพากษานั้นเอง เพราะข้อเท็จจริงก็ปรากฏอยู่แล้วว่า ศาลพิพากษาตามที่โจทก์และผู้ร้องจัดทรัพย์สินทำสัญญาประนีประนอมยอมความ

คำพิพากษาฎีกาที่ 1319/2512 ผู้เยาว์อายุ 18 ปี มีภริยา แต่มิได้จดทะเบียนสมรส ย่อมยังไม่บรรลุนิติภาวะ ผู้เยาว์ลงนามทำสัญญาโดยมีผู้แทนโดยชอบธรรมลงลายพิมพ์ นิ้วมือเป็นพยานในเอกสารนั้น ถือได้ว่าผู้แทนโดยชอบธรรมให้ความยินยอมแล้ว

* ป.พ.พ. มาตรา 1546 ปัจจุบันเทียบได้กับ ป.พ.พ. มาตรา 1574

ทั้งนี้ โดยการแก้ไขตาม พ.ร.บ. ให้ใช้บทบัญญัติบรรพ 5 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ที่ได้ตราชำระใหม่ พุทธศักราช 2519

ทายาททุกคนทำสัญญาแบ่งปันมรดกซึ่งไม่มีพินัยกรรมเป็นการระงับข้อพิพาท
แห่งกองมรดกที่จะมีขึ้น จึงเป็นสัญญาประนีประนอมยอมความ

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1546 (4)* ผู้ใช้อำนาจปกครองจะ
ทำสัญญาประนีประนอมยอมความเกี่ยวแก่ทรัพย์สินของผู้เยาว์มิได้ เว้นแต่ศาลจะอนุญาต
ดังนั้น เมื่อยังมีได้รับอนุญาตจากศาล ผู้ใช้อำนาจปกครองในฐานะผู้แทนโดยชอบธรรมจึงไม่
อาจให้ความยินยอมแก่ผู้เยาว์ในการทำสัญญาประนีประนอมยอมความแบ่งปันมรดก

สัญญาประนีประนอมยอมความแบ่งปันมรดก ซึ่งผู้เยาว์ทำและผู้แทนโดยชอบ
ธรรมให้ความยินยอมโดยมิได้รับอนุญาตจากศาลย่อมตกเป็นโมฆะ แม้สัญญาประนีประนอม
ยอมความนั้นทำขึ้นระหว่างผู้เยาว์กับทายาทอื่นอีกหลายคน แต่จำนวนทายาทหรือจำนวน
ทรัพย์สินมรดกที่จะได้รับส่วนแบ่งเป็นสิ่งที่เกี่ยวพัน ไม่อาจแบ่งแยกออกจากกันได้ ย่อมตกเป็น
โมฆะด้วยกันทั้งสิ้น มิใช่เสียไปเฉพาะส่วนที่เกี่ยวกับผู้เยาว์เท่านั้น

การแบ่งปันทรัพย์สินมรดก อาจทำได้โดยทายาทต่างครอบครองทรัพย์สินเป็นส่วนสัด
เมื่อพ้นกำหนด 1 ปี นับแต่เจ้ามรดกตาย ทายาทผู้ใดครอบครองมรดกส่วนไหน ก็ย่อมมีสิทธิ
เฉพาะส่วนนั้น ส่วนอื่นที่ตนมิได้เกี่ยวข้องย่อมขาดอายุความมรดก

คำวินิจฉัย มีข้อสังเกตว่าคำพิพากษาฎีกานี้วางหลักไว้โดยชัดเจนว่าการแบ่งปัน
ทรัพย์สินมรดกโดยสัญญา (มาตรา 1750 วรรค 2) กล่าวคือ ไม่ได้แบ่งโดยทายาทเข้าครอบ
ครองเป็นส่วนสัด หรือโดยการขายทรัพย์สินมรดกแล้วเอาเงินที่ขายได้มาแบ่งกัน (มาตรา 1750
วรรค 1) อาจเข้าลักษณะเป็นสัญญาประนีประนอมยอมความได้ หากเป็นการยอมผ่อนผัน
ให้แก่กันและได้กระทำขึ้นเพื่อระงับข้อพิพาทที่มีขึ้นหรือจะมีขึ้น ดังเช่นกรณีตามคำพิพากษา
ฎีกานี้สำหรับเรื่องที่ว่าผู้ใช้อำนาจปกครองทำสัญญาประนีประนอมยอมความเกี่ยวแก่ทรัพย์สิน
ของผู้เยาว์มิได้ เว้นแต่ศาลจะอนุญาตนั้น เป็นกรณีที่ ป.พ.พ. มาตรา 1546(4)* บัญญัติไว้
โดยชัดแจ้งแล้ว ประกอบกับได้มีคำพิพากษาฎีกาพิพากษาไว้เป็นแนวเดียวกันแล้ว (ดูคำ
พิพากษาฎีกาที่ 640/2493, และที่ 1109/2512 ดังได้กล่าวแต่ต้น)

คำพิพากษาฎีกาที่ 1447/2512 ผู้ร้องกับบุตรผู้คัดค้านเป็นสามีภรรยากันโดยไม่
จดทะเบียนสมรส เกิดบุตรด้วยกัน 1 คน ซึ่งบิดาได้รับรองไว้ ต่อมาบุตรผู้คัดค้านและบุตรผู้
ร้องถึงแก่ความตายวันเดียวกันโดยบุตรผู้คัดค้านตายก่อน ผู้ร้องจึงร้องขอจัดการมรดกของ
บุตรซึ่งได้รับมรดกตกทอดมาจากบุตรผู้คัดค้าน ไม่มีมรดกอื่นอีก ผู้คัดค้านได้คัดค้านว่า
ผู้ร้องได้ทำสัญญาประนีประนอมยอมความกับผู้คัดค้านว่าจะไม่ยุ่งเกี่ยวกับทรัพย์สินมรดกของ

* ป.พ.พ. มาตรา 1546 (4) ปัจจุบันเทียบได้กับ ป.พ.พ. มาตรา 1574 (8) ทั้งนี้ โดยการแก้ไขตาม พ.ร.บ. ให้ใช้บทบัญญัติ
บรรพ 5 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่ได้ตราชำระใหม่ พุทธศักราช 2519

บุตรผู้คัดค้าน โดยผู้คัดค้านได้จ่ายเงินจำนวนหนึ่งให้ผู้ร้องรับไปเสร็จแล้ว ดังนี้ หากฟังได้ตาม คำคัดค้านย่อมถือได้ว่าผู้ร้องได้ยอมสละสิทธิที่จะไม่ยุ่งเกี่ยวหรือเรียกร้อยทรัพย์สินใด ๆ เกี่ยว. บททรัพย์มรดกของบุตรผู้คัดค้าน อันจะเป็นมรดกแก่บุตรผู้ร้องและตกทอดมายัง ผู้ร้อง เมื่อผู้ร้องได้สละสิทธิดังกล่าวโดยได้รับเงินตอบแทนไปแล้ว จึงเป็นอันว่ามรดกของ บุตรผู้ร้องไม่มีแล้ว แม้ผู้ร้องจะเป็นทายาทของบุตร ตามพฤติการณ์ก็ไม่มีเหตุที่จะให้ศาลตั้ง เพื่อประโยชน์แก่กองมรดกของบุตรซึ่งไม่มีจะให้จัดการอีกต่อไป คำคัดค้านของผู้คัดค้าน จึงไม่ใช่เรื่องนอกประเด็น

คำวิจารณ์ นับเป็นตัวอย่างที่มาตรา 852 ถูกนำมาใช้บังคับอีกตัวอย่างหนึ่ง ว่าผล ของสัญญาประนีประนอมยอมทำให้การเรียกร้อยซึ่งแต่ละฝ่ายได้ยอมสละนั้นระงับสิ้นไป (โปรดเทียบกับคำพิพากษาฎีกาที่ 960/2506 ซึ่งได้วิจารณ์โดยเทียบเคียงกับฎีกาอื่น ๆ ที่มี ข้อเท็จจริงทำนองเดียวกันไว้แล้ว)

คำพิพากษาฎีกาที่ 853/2512 จำเลยทำสัญญาจ้างโจทก์แก้ไขปรับปรุงเครื่อง ปรับอากาศของจำเลยด้วยสัมภาระของโจทก์ โดยชำระสินจ้างให้โจทก์แล้วบางส่วน นอกนั้น จะชำระเมื่องานเสร็จ โจทก์ลงมือแก้ไขปรับปรุงเครื่องปรับอากาศนั้นแล้ว แต่ทำความเย็น ไม่ได้ตามที่กำหนดในสัญญาจ้าง จำเลยแจ้งให้โจทก์แก้ไข ก็แก้ไขไม่สำเร็จ จนจำเลยต้องจ้าง ผู้อื่นแก้ไข ต่อมาจำเลยได้ทำสัญญากับโจทก์ขอผ่อนชำระสินจ้างที่ค้างชำระเป็นงวด หากผิด หนด ยอมเสียดอกเบี้ยให้ด้วย จำเลยชำระงวดแรกแล้ว อีกสามงวดไม่ยอมชำระ โดยอ้างว่า โจทก์ไม่แก้ไขเครื่องปรับอากาศให้ทำความเย็นได้ตามสัญญาจ้าง สัญญาที่จำเลยทำกับโจทก์ ครั้งหลังนี้ไม่ใช่สัญญาประนีประนอมยอมความ เพราะมิได้กล่าวถึงเรื่องค่าเสียหายในการผิด สัญญาจ้าง เป็นแต่เพียงความตกลงในการชำระหนี้เท่านั้น สิทธิและความรับผิดชอบของโจทก์ จำเลยซึ่งมีอยู่ต่อกันตามสัญญาจ้างยังไม่ระงับสิ้นไป สัญญาตกลงชำระหนี้ไม่ปิดปากจำเลย มิให้โต้เถียงว่า เครื่องปรับอากาศซึ่งโจทก์รับจ้างติดตั้งชำรุดบกพร่อง ทำความเย็นไม่ได้ตาม ที่กำหนด ซึ่งโจทก์จะต้องรับผิดชอบ

คำวิจารณ์ เนื่องจากการที่จะพิจารณาว่าสัญญาใดเป็นสัญญาประนีประนอมยอม ความหรือไม่นั้น ต้องพิจารณาให้เข้าหลักเกณฑ์ดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 850 คือ คู่กรณีจะต้อง ตกลงยอมผ่อนผันให้แก่กันเพื่อระงับข้อพิพาทที่มีอยู่หรือจะมีขึ้น ในเมื่อข้อเท็จจริงเป็น แต่เพียงการตกลงในการชำระหนี้เท่านั้น ไม่ได้พูดถึงความเสียหายว่ามีอยู่อย่างไรและตกลง ยอมผ่อนผันซึ่งกันและกันอย่างใดเกี่ยวแก่ความเสียหายนั้น ก็ฟังไม่ได้ว่าได้มีสัญญาประนี- ประนอมกัน

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1507/2512 จำเลยกล่าวหาว่าบิดาโจทก์ยักยอกไม้เพื่อระงับข้อพิพาท โจทก์ผู้เป็นบุตรได้เข้าทำสัญญาแทนบิดายอมส่งไม้ให้จำเลย โดยจำเลยจะชำระเงินค่าไม้ โจทก์จึงตกอยู่ในฐานะเป็นคู่กรณีกับจำเลย สัญญานี้จึงเป็นสัญญาประนีประนอมยอมความ ตามสัญญาโจทก์จำเลยมีหน้าที่ชำระหนี้ต่างตอบแทนซึ่งกันและกัน ครั้นเมื่อโจทก์ส่งไม้มาตามสัญญา ไม้เสื่อมคุณภาพเพราะความผิของโจทก์ที่ชักลากไม้ล่าช้า การชำระหนี้จึงกลายเป็นไร้ประโยชน์แก่จำเลย เมื่อจำเลยบอกปิดไม่รับมอบไม้ ถือว่าเป็นการบอกเลิกสัญญาแล้ว โจทก์จะฟ้องบังคับให้จำเลยรับไม้และชำระเงินไม้ไม่ได้

คำวิจารณ์ ดังได้กล่าวไว้แต่เบื้องต้นแล้วว่าสัญญาประนีประนอมยอมความมีลักษณะเป็นสัญญาต่างตอบแทน เพราะฉะนั้น เมื่อฝ่ายหนึ่งไม่สามารถปฏิบัติตามสัญญาได้ อีกฝ่ายหนึ่งก็ไม่จำเป็นต้องปฏิบัติตามสัญญานั้นเช่นเดียวกัน (โปรดดูหัวข้อ “ผลของสัญญาประนีประนอมยอมความ”)

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1609/2512 มารดาโจทก์จำเลย ตาย โจทก์จำเลยได้รับโอนมรดกที่พิพาทร่วมกัน ต่อมาได้ตกลงแบ่งแยกกันครอบครอง ถือว่าเป็นการตกลงเพื่อระงับข้อพิพาทซึ่งจะมีขึ้นให้เสร็จไป เจ้าลักษณะเป็นสัญญาประนีประนอมยอมความตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 850 แต่เมื่อมิได้มีหลักฐานเป็นหนังสือลงลายมือชื่อฝ่ายที่ต้องรับผิดชอบตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 851 จะนำพยานบุคคลมาสืบหาได้ไม่ ต้องห้ามตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 94

คำวิจารณ์ อันที่จริง กรณีทำสัญญาประนีประนอมยอมความโดยมิได้มีหลักฐานเป็นหนังสือนั้น ไม่เพียงแต่จะนำพยานบุคคลมาสืบไม่ได้เท่านั้นฟ้องคดีก็ไม่ได้ (มาตรา 851) โปรดดูคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 381/2474 ซึ่งได้กล่าวไว้ในหัวข้อ “1. เป็นสัญญาที่ระงับข้อพิพาท”

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 301/2514 นายสร้อย หรือ ส้อย ณ วงศ์ กับพวก โจทก์
นายหัวไซ แซ่แต้ กับพวก จำเลย

เอกสารรายงานเบ็ดเสร็จ ประจำวันที่ทำไว้ที่สถานีตำรวจเรื่องบุกรุก คู่กรณีตกลงกันให้นำเจ้าพนักงานที่ดินอำเภอไปรังวัดที่ดินโจทก์ ถ้าหากที่ดินที่พิพาทอยู่ในเขตที่ดินโจทก์ จำเลยยอมยกที่ดินที่พิพาทให้โจทก์ และไม่คิดค่าเสียหายต่อกัน ถ้าอยู่นอกเขตที่ดินของโจทก์ ก็ให้ตกเป็นของฝ่ายจำเลย ให้ทั้งสองฝ่ายไปติดต่อเจ้าพนักงานที่ดินให้ดำเนินการต่อไป คู่ความลงลายมือชื่อไว้ เป็นสัญญาประนีประนอมยอมความ มีผลใช้บังคับได้ตามกฎหมาย

คำวิจารณ์ นับเป็นตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาอีกฉบับหนึ่งที่ถือว่า การที่คู่พิพาททั้งสองฝ่ายทำสัญญาระงับข้อพิพาทโดยต่างฝ่ายต่างยอมผ่อนผันให้แก่กัน ด้วยการยอมเสี่ยงให้คนกลางชี้ขาดข้อพิพาทถึงกันนั้น เป็นสัญญาประนีประนอมยอมความที่มีผลใช้บังคับ

ได้ตามกฎหมาย (โปรดเทียบกับคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 410/2504, และที่ 1077-1078/2512 ตั้งได้
วิจารณ์ไว้แต่ต้นในหัวข้อเดียวกัน)

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 647/2515 นางแอร่ม พิบูลยภานุวัชร โจทก์
นางสาวสุวิเปรม มณีเสวนพ จำเลย

ล. ทำสัญญากับเจ้าของที่ดินรับปลูกอาคารหาประโยชน์ ล. ให้โจทก์เข้าปลูก
สร้างหาประโยชน์แทน จำเลยแย้งเข้าไปอยู่ ถือว่ามีข้อพิพาทระหว่างโจทก์จำเลยที่จะประนี-
ประนอมยอมความกันได้

สัญญาประนีประนอมยอมความระหว่างโจทก์กับจำเลยเรื่องจำเลยบุกรุกเข้าไป
ในอาคารที่โจทก์มีสิทธิและผลประโยชน์จากการปลูกสร้าง แล้วโจทก์ถอนคำร้องทุกข์
ในกรณีที่จำเลยถูกฟ้องในศาลแขวง แม้ในภายหลังอาคารห้องพิพาทนั้นจะตกเป็นสิทธิของ
บุคคลอื่นไปแล้วก็ตาม ไม่ทำให้สัญญาที่สมบูรณ์อยู่ก่อนแล้วนั้นต้องเสียไป

สัญญาประนีประนอมยอมความทำขึ้นเพราะความกลัวต่อโทษทัณฑ์จากคดีอาญา
ที่ถูโจทก์ฟ้องอย่างตรงไปตรงมา หากทำให้สัญญาที่ทำไว้ต้องตกเป็นโมฆียะหรือเสียไปไม่
คำเสียหายในการที่จำเลยไม่ออกจากอาคารดังที่กำหนดไว้ในสัญญาประนีประนอม
ยอมความนั้น ถือว่าเป็นเบี้ยปรับอย่างหนึ่ง ฉะนั้น ถ้าสูงเกินไป ศาลมีอำนาจลดลงได้

คำวิจารณ์ คำพิพากษาศาลฎีกานี้ เน้นให้เห็นว่าสัญญาประนีประนอมยอมความนั้น
เมื่อได้กระทำกันถูกต้องตามกฎหมายแล้ว ย่อมมีผลบังคับกันได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 874/2515 พนักงานอัยการ ฯลฯ โจทก์
หม่อมเจ้ารัตโนภาส กาญจนะวิชัย จำเลย

เมื่อการแบ่งทรัพย์สินมรดกยังไม่เสร็จ ทายาทยังโต้แย้งอยู่ และผู้จัดการมรดกยัง
มิได้มอบทรัพย์สินมรดกให้แก่ทายาทนั้น หากยังมีบุคคลภายนอกเข้ามาเกี่ยวข้องกับทรัพย์สินมรดก
และลงนามเป็นคู่สัญญาด้วย ผู้จัดการมรดกยังไม่หมดหน้าที่ ต้องพิจารณาข้อพิพาทเรื่อง
ถอนผู้จัดการมรดกต่อไป

หนังสือสัญญาแบ่งทรัพย์สินมรดกนั้น เมื่อมิได้ปรากฏว่าทำขึ้นเพื่อระงับข้อพิพาท
หรือข้อโต้แย้งในการแบ่งทรัพย์สินมรดก ไม่มีลักษณะเป็นสัญญาประนีประนอมยอมความตาม
ป.พ.พ. มาตรา 850 อันจะเป็นเหตุให้สิทธิเรียกร้องระงับไปตามมาตรา 852

คำวิจารณ์ คำพิพากษาศาลฎีกานี้เน้นให้เห็นสาระสำคัญ อย่างหนึ่งของสัญญาประนี-
ประนอมยอมความว่า จะต้องเป็นสัญญาที่คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายกระทำขึ้นเพื่อระงับข้อพิพาท

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 921/2515 นายประมวล ศิริทรัพย์สุนทร โจทก์
นายวรสิงห์ พุฒระกุล จำเลย

สัญญาประนีประนอมยอมความระหว่างโจทก์จำเลย ที่กำหนดให้โจทก์รับทำ
การก่อสร้างตึกพิพาทต่อไปให้แล้วเสร็จภายในเวลาที่กำหนด โดยให้คณะกรรมการ 3 นาย
เป็นผู้ชี้ขาด ถ้าวินิจฉัยได้ว่าสัญญานี้มุ่งที่จะให้คณะกรรมการเป็นผู้วินิจฉัยเด็ดขาด ฉะนั้น ต่อมาโจทก์
ได้ทำการก่อสร้างตึกแล้วเสร็จและคณะกรรมการได้ชี้ขาดว่าโจทก์ปฏิบัติตามสัญญาถูกต้อง
แล้ว ไม่ปรากฏว่าไม่สุจริต จำเลยจะไม่ยอมรับรู้คำชี้ขาดของคณะกรรมการไม่ได้ จำเลยต้อง
จ่ายค่าจ้างก่อสร้างตามสัญญายอมความ

คำวิจารณ์ การทำสัญญายอมเสี่ยงให้คนกลางชี้ขาดนี้ ถือว่าคู่สัญญาได้ตกลงยอม
ผ่อนผันให้แก่กันเพื่อระงับข้อพิพาท จึงเป็นสัญญาประนีประนอมยอมความ (โปรดเทียบ
กับคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 410/2504, ที่ 1077-1078/2512 และที่ 301/2515 ดังกล่าวแต่ต้น)

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1087/2515 พระภิกษุกอน อารมย์สวระ โจทก์
นายตะ อารมย์สวระ จำเลย

ข้อตกลงของโจทก์ในสัญญาประนีประนอมยอมความยกนาพิพาทให้จำเลยครอบ
ครองและยอมรับเงินจากจำเลยนั้น เป็นการสละสิทธิครอบครองนาพิพาทให้แก่จำเลย โจทก์
ไม่มีอำนาจฟ้องเรียกที่นาคืนจากจำเลย อำนาจฟ้องเป็นปัญหาข้อกฎหมายเกี่ยวกับความ
สงบเรียบร้อยของประชาชน แม้จำเลยจะไม่ได้ให้การต่อสู้ไว้แต่แรก ศาลก็ยกขึ้นวินิจฉัยได้เอง

คำวิจารณ์ เหตุที่โจทก์ไม่มีอำนาจฟ้องเรียกที่นาคืนจากจำเลย เพราะโดยผลของ
สัญญาประนีประนอมยอมความ ย่อมทำให้การเรียกร้องซึ่งโจทก์ได้สละแล้วนั้น เป็นอันระงับ
ไป (มาตรา 852) ตามฎีกานี้ปรากฏว่า โจทก์ได้สละสิทธิที่จะเรียกร้องเอาที่นาคืนโดยสัญญา
ประนีประนอมยอมความแล้ว สิทธิเรียกร้องดังกล่าวจึงเป็นอันระงับไป

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2078/2515 นายบรรจง เจ่งสกุล โจทก์
นายหลี่ซี้ หรือศรี เรืองศรี จำเลย

สัญญาประนีประนอมยอมความระบุว่า โจทก์ยอมให้จำเลยไถ่ที่ดินที่ขายฝากและ
ชำระค่าเช่าที่ค้าง ถ้าพ้นเวลาขายฝากแล้วยอมให้จำเลยซื้อทรัพย์สินนั้นคืน ถ้าไม่ไถ่ถอนการ
ขายฝากและไม่ซื้อคืน ก็ให้ขายผู้อื่นได้ ไม่ได้หมายความว่า ถ้าสละสิทธิการไถ่ถอนแล้ว
จะหลุดพ้นการชำระค่าเช่าไปด้วย โจทก์บังคับคดีเอาค่าเช่าที่ค้างได้

คำวิจารณ์ ในสัญญาประนีประนอมยอมความระบุชัดให้จำเลยต้องชำระค่าเช่า
ที่ค้าง จำเลยจึงต้องชำระตามสัญญาประนีประนอมยอมความ เมื่อจำเลยไม่ชำระ กล่าวคือ
ไม่ปฏิบัติตามสัญญาประนีประนอมยอมความ โจทก์จึงฟ้องร้องบังคับเอากับจำเลยได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2566/2515 กรมการแพทย์ โดยนายแพทย์เชิด โทณะวณิก
อธิบดีกรมการแพทย์ โจทก์
นายบุญเลิศ กุลประดิษฐ์ จำเลย

ตามรายงานกระบวนการพิจารณาของศาล เป็นแต่เพียงจดแจ้งไว้ว่า จำเลยได้ชำระค่าเสียหายแก่รถของโจทก์ 4,000 บาท โดยมอบให้ พ. คนขับรถของโจทก์ นำไปมอบให้โจทก์ เท่านั้น ไม่ปรากฏว่าโจทก์ตกลงพอใจรับเอาค่าเสียหายแต่เพียงเท่านั้น และจะไม่เรียกร้องจากจำเลยอีก ทั้งโจทก์และผู้แทนของโจทก์ก็ไม่ได้ลงชื่อรับรู้ในรายงานกระบวนการพิจารณาฉบับนั้นด้วยจะถือว่าลงชื่อแทนโจทก์ก็ไม่ได้ เพราะไม่ปรากฏว่า พ. ได้รับมอบอำนาจจากโจทก์ให้กระทำเช่นนั้น รายงานกระบวนการพิจารณาดังกล่าวจึงไม่มีผลผูกมัดโจทก์ที่จะเรียกค่าเสียหายที่ยังขาดอยู่จากจำเลยได้อีก แม้จะถือว่าโจทก์ (เจ้าหนี้) ได้ให้สัตยาบันส่วนที่ชำระมาแล้ว ก็ไม่ทำให้โจทก์หมดสิทธิเรียกร้องให้ใช้ค่าเสียหายในส่วนที่ยังขาดอยู่

คำวิจารณ์ ยังไม่ถือว่าได้มีสัญญาประนีประนอมยอมความกันระหว่างโจทก์กับจำเลย เพราะไม่ปรากฏว่าโจทก์ยอมรับข้อพิพาทด้วย เมื่อจำเลยแต่เพียงฝ่ายเดียวยอมชำระเงินแต่เพียง 4,000 บาท

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2635/2515 นายมณี ภูนาชัย กับพวก โจทก์
นางบุญดู ภูนาสี หรือ ภูเงินงาม จำเลย

โจทก์แต่ละคนใช้สิทธิเฉพาะตัวฟ้องเรียกทรัพย์ แม้จะฟ้องรวมกันมาก็ต้องถือทุนทรัพย์ของโจทก์แต่ละคนแยกกัน เมื่อราคาทุนทรัพย์ที่โจทก์แต่ละคนเรียกร้องมีจำนวนไม่เกิน 5,000 บาท โจทก์ฎีกาปัญหาข้อเท็จจริงไม่ได้ ต้องห้ามตาม ป.ว.พ. มาตรา 248

โจทก์จำเลยพิพาทกันเรื่องนา จำเลยให้ถ้อยคำต่ออำเภอยอมแบ่งนาพิพาทให้โจทก์การยกให้ไม่ทำหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ จึงไม่สมบูรณ์ตาม ป.พ.พ. มาตรา 525 แต่การที่จำเลยให้ถ้อยคำและลงชื่อไว้ตามบันทึกหมาย จ. 1 นั้น แสดงถึงเจตนาของฝ่ายโจทก์และจำเลยที่จะระงับข้อพิพาทซึ่งมีอยู่หรือจะมีขึ้นให้เสร็จไป ถือได้ว่าเป็นสัญญาประนีประนอมยอมความตาม ป.พ.พ. มาตรา 850 แล้ว แม้จำเลยจะลงลายมือชื่อไว้ฝ่ายเดียวแต่เป็นฝ่ายที่จะต้องรับผิดชอบ โจทก์ก็นำสัญญามาฟ้องให้จำเลยปฏิบัติตามสัญญาได้

คำวิจารณ์ ฎีกานี้วินิจฉัยตรงไปตรงมา เพราะมาตรา 851 ที่ต้องการหลักฐานเป็นหนังสือเพื่อสิทธิฟ้องร้องให้ปฏิบัติตามสัญญาประนีประนอมยอมความนั้น กฎหมายต้องการแต่เพียงหลักฐานเป็นหนังสืออย่างหนึ่งอย่างใด ลงลายมือชื่อฝ่ายที่ต้องรับผิดชอบ หรือลายมือชื่อตัวแทนของฝ่ายนั้นเท่านั้น

คำพิพากษาฎีกาที่ 137/2516 ธนาคารกรุงไทย จำกัด โจทก์

นายสุเมธ จันทร์ตระกูล กับพวก จำเลย

ฟ้องบังคับจำนอง แล้วได้ทำประนีประนอมยอมความกันในศาล โดยลูกหนี้ยอมชำระหนี้ให้ตามฟ้องนั้น หากใช่เป็นการปลดจำนองตาม ป.พ.พ. มาตรา 744 (2) ไม่ หากเป็นเพียงแต่เจ้าหนี้ยังไม่ขอบังคับตามสัญญาจำนองเท่านั้น ฉะนั้น หากลูกหนี้ผิดสัญญาประนีประนอมยอมความ และทรัพย์สินที่จำนองไม่พอชำระหนี้ เจ้าหนี้บังคับเอาจากทรัพย์สินนอกเหนือจากทรัพย์สินจำนองไว้ได้ตามสัญญาจำนอง

คำวิจารณ์ ว่าตามหลักแล้ว การที่จำเลยแต่เพียงฝ่ายเดียวยอมตามที่โจทก์ฟ้องทุกประการ หากใช่สัญญาประนีประนอมยอมความตามความหมายของ ป.พ.พ. มาตรา 850 ไม่ แต่สำหรับเรื่องนี้เป็นเรื่องยอมกันในศาล ซึ่งตาม ป.วิ แห่ง มาตรา 138 ให้ศาลพิพากษาไปตามที่คู่ความตกลงกัน ซึ่งข้อเท็จจริงในคดีนี้ก็ปรากฏแล้วว่า ศาลพิพากษาให้จำเลยชำระเงินให้โจทก์ตามจำนวนที่โจทก์ฟ้อง และเมื่อไม่มีจะชำระหรือชำระให้ไม่พอ จึงชอบที่จะดำเนินการบังคับชำระหนี้จนครบตามกระบวนการของกฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาความแพ่ง คำพิพากษาฎีกาที่ 759, 760/2516 นายแซน อุ่นมัน กับพวก โจทก์

นางปลื้ม จันทร์ทะกัต จำเลย

โจทก์จำเลยกำลังพิพาทเรื่องสิทธิครอบครองที่ดินกันอยู่ และได้ตกลงกันตั้งนายอำเภอเป็นอนุญาโตตุลาการโดยลงชื่อโจทก์จำเลยไว้ด้วย เอกสารฉบับนี้จึงฟังได้ว่า เป็นการตกลงกันตั้งอนุญาโตตุลาการโดยชอบ

เอกสารมีข้อความว่า “คำสั่งนายอำเภอเปรียบเทียบแล้ว คู่กรณีตกลงกันดังนี้ คือ ผู้คัดค้านขอซื้อที่ดินเฉพาะส่วนที่รูกกล้า โดยทั้งสองฝ่ายตกลงให้ผู้ขอ โอนมรดกไปได้ และจะได้นัดวันมาขึ้นเรื่องราวขอแบ่งขายกันต่อไป” ลงชื่อนายอำเภอ ข้อความดังกล่าว ยังฟังไม่ได้ว่ามีคำชี้ขาดข้อพิพาทของอนุญาโตตุลาการ ส่วนข้อความตอนล่างที่มีการลงลายมือชื่อโจทก์จำเลยรับทราบคำสั่งนายอำเภอนั้น ฟังได้ว่าเป็นสัญญาประนีประนอมยอมความ เมื่อจำเลยไม่ปฏิบัติตามสัญญาที่ทำไว้กับโจทก์ดังกล่าว โจทก์ยอมฟ้องบังคับจำเลยตามสัญญาได้

คำวิจารณ์ ที่ถือว่าเป็นสัญญาประนีประนอมยอมความ เพราะต่างฝ่ายต่างยอมผ่อนผันให้แก่กัน คือฝ่ายหนึ่งยอมซื้อส่วนที่รูกกล้า และอีกฝ่ายหนึ่งยอมจะแบ่งขายให้

คำพิพากษาฎีกาที่ 1261/2516 นายชน ภาณิตพลฤทธิ์พงศา โจทก์

นายสนั่น ทิพย์ะวัฒน์ จำเลย

การที่โจทก์จำเลยยินยอมเปลี่ยนข้อตกลงบางข้อของสัญญาซื้อขายเดิม โดยจำเลยยังมีหน้าที่ต้องปฏิบัติตามข้อตกลงในสัญญาเดิมบางข้ออยู่อีกเช่นกัน ถือไม่ได้ว่าสัญญา

เพิ่มเติมเป็นสัญญาประนีประนอมยอมความ โจทก์ฟ้องตามข้อสัญญาเดิมที่ไม่ได้เปลี่ยนแปลงใหม่ได้

คำวิจารณ์ ที่จะเป็นสัญญาประนีประนอมยอมความได้ จะต้องเป็นการทำสัญญาเพื่อระงับข้อพิพาท หรือข้อเรียกร้องที่มีต่อกันโดยให้ถือตามสัญญาใหม่ แต่เรื่องนี้มิได้เป็นไปตามหลักดังกล่าว เพราะคู่กรณีเพียงทำสัญญาแก้ไขเพิ่มเติมสัญญาเท่านั้น

คำพิพากษาฎีกาที่ 1272/2516 นางชังนุ แซ่เจียม โจทก์
บริษัทยานยนต์พาณิชย์และประกันภัย จำกัด จำเลย

เอกสาร ล.1 มีข้อความว่า “ตามที่รถจำเลยชนรถโจทก์ได้รับบาดเจ็บนั้น โจทก์ขอเรียกร้องเป็นเงินค่ารถจักรยานยนต์ รวมทั้งค่าบาดเจ็บ ค่ายา ค่ารักษาพยาบาล 25,000 บาท เป็นที่พอใจ ไม่ขอเรียกร้องค่าเสียหายอื่นใดอีก” ลงชื่อโจทก์ผู้เรียกร้องกับชื่อ ง. ผู้รับคำเรียกร้องซึ่งเป็นพนักงานของบริษัทจำเลย แต่ไม่ใช่ตัวแทนของจำเลย ฟังไม่ได้ว่าเป็นสัญญาประนีประนอมยอมความที่มีผลบังคับได้ตามกฎหมาย โจทก์เรียกค่าเสียหายเกินจำนวนที่ระบุไว้ได้

คำวิจารณ์ ที่จะเป็นสัญญาได้นั้น ต้องมีคู่กรณี 2 ฝ่าย มีเจตนาตรงกันสัญญาประนีประนอมยอมความก็เป็นสัญญาชนิดหนึ่ง (มาตรา 850) เพราะฉะนั้น เมื่อไม่ปรากฏว่าได้มีการตกลงตรงกันทั้ง 2 ฝ่าย จึงไม่อาจเกิดสัญญาที่จะมีผลผูกมัดบังคับให้ปฏิบัติตามสัญญาประนีประนอมยอมความได้

คำพิพากษาฎีกาที่ 1311/2516 นายเฮง ดันตีสุนทร โจทก์
นางบัวคำ บุษบง จำเลย

บันทึกมีลักษณะเป็นการยอมผ่อนผันเพื่อระงับข้อพิพาท เป็นสัญญาประนีประนอมยอมความ

โจทก์ฟ้องให้บังคับตามสัญญาประนีประนอมยอมความ แม้จะอ้างไปถึงการแย่งการครอบครองของจำเลยก่อนหน้านั้น ก็ไม่เป็นข้ออ้างว่าขาดอายุการแย่งครอบครองแล้ว

คำวิจารณ์ สัญญาประนีประนอมยอมความต้องมีลักษณะเป็นการยอมผ่อนผันเพื่อระงับข้อพิพาทนี้ นับเป็นหัวใจใหญ่ที่จะวินิจฉัยปัญหาว่าเป็นสัญญาประนีประนอมยอมความหรือไม่ เมื่อข้อเท็จจริงในคดีเป็นเรื่องขอให้ปฏิบัติตามสัญญาประนีประนอมยอมความ อายุความฟ้องร้องก็ต้องใช้อายุความของเรื่องนั้น

คำพิพากษาฎีกาที่ 1467/2516 พนักงานอัยการจังหวัดนครราชสีมาเพื่อประโยชน์
ของนายวิเชียร โอชา โจทก์
นางทวิ โอชา จำเลย

สัญญาประนีประนอมยอมความแบ่งที่ดิน ซึ่งคู่สัญญาได้ทำขึ้นเพื่อระงับข้อพิพาทโดยให้แบ่งที่ดินแก่บุคคลภายนอก มีผลบังคับได้ตาม ป.พ.พ. มาตรา 374 สิทธิของบุคคลภายนอกมีขึ้นตั้งแต่วันที่บุคคลภายนอกนั้นขอให้คู่สัญญาแบ่งที่ดินให้ตามสัญญาตาม ป.พ.พ. มาตรา 374 วรรคสอง สัญญานี้ไม่ใช่ให้หรือค้ำประกันจะให้ ไม่ต้องจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ก็บังคับได้

คำวิจารณ์ สัญญาประนีประนอมยอมความที่ทำกันโดยมีผลให้บุคคลภายนอกเป็นผู้รับประโยชน์ได้นี้ ได้มีคำพิพากษาฎีกายอมรับไว้แล้ว ขอให้เทียบฎีกาที่ 1254/2493 ซึ่งได้วิจารณ์ไว้แต่ต้นในหัวข้อเดียวกัน

คำพิพากษาฎีกาที่ 1764/2516 นายธนรินทร์ เฮอร์ซิงห์ โจทก์
บริษัทวินอินเดียแอสซัวร์นซ์ จำกัด จำเลย

ฎีกาที่โต้เถียงแต่เพียงว่า เอกสารหมาย ล. 1 ไม่ถูกต้อง ไม่สมบูรณ์ เป็นสัญญาประนีประนอมยอมความเท่านั้น แต่ไม่ถูกต้อง หรือไม่สมบูรณ์อย่างไรไม่ได้กล่าวไว้ เป็นฎีกาที่ไม่ชัดเจน ศาลฎีกาไม่รับวินิจฉัยในข้อนี้

โจทก์รับว่าได้ทำเอกสารซึ่งมีข้อความว่า โจทก์ได้รับเงินจากบริษัทจำเลยเป็นการพอใจ โดยยอมรับว่าโจทก์หมดสิทธิที่จะเรียกร้องเอาจากบริษัทจำเลยอีกต่อไปแล้ว ซึ่งโจทก์รู้ข้อความในเอกสารนั้น โจทก์จะกลับโต้เถียงอีกว่าโจทก์ไม่ได้ตกลงกับจำเลยเช่นนั้นไม่ได้ ดังนั้น โจทก์จึงหมดสิทธิที่จะเรียกร้องเอาจากจำเลย แม้ต่อมาจำเลยจะชำระเงินให้โจทก์อีกก็ไม่ทำให้สิทธิซึ่งระงับไปแล้วกลับฟื้นคืนมาอย่างเดิม

คำวิจารณ์ เหตุที่โจทก์หมดสิทธิที่จะเรียกร้องอย่างใดอีก เพราะโดยนัยมาตรา 852 ผลของสัญญาประนีประนอมยอมความ ทำให้การเรียกร้องที่โจทก์ได้สละแล้วนั้น ระงับสิ้นไป (โปรดดูฎีกาหมุ่ในคำวิจารณ์ท้ายฎีกาที่ 960/2506 ดังกล่าวแต่ต้นในหัวข้อเดียวกัน)

คำพิพากษาฎีกาที่ 1908/2516 นายธนิต มลิทสุวรรณ โจทก์
นายผล แสงจันทร์ จำเลย

ข้อความในจดหมายที่จำเลยส่งถึงพี่ชายโจทก์ว่า จำเลยขอผิดชำระเงินแต่เป็นค่าอะไรจำนวนเท่าใด และเนื่องด้วยเหตุใด ไม่มีปรากฏ ไม่มีข้อความใดแสดงให้เห็นชัดว่า เป็นข้อตกลงระงับข้อพิพาทกัน จึงไม่เป็นสัญญาประนีประนอมยอมความตามมาตรา 850

คำวิจารณ์ สาระสำคัญที่จะเป็นสัญญาประนีประนอมยอมความได้นั้นจะต้องปรากฏว่าคู่กรณีทั้งสองฝ่ายขอระงับข้อพิพาท ด้วยต่างยอมผ่อนผันให้แก่กัน เมื่อไม่ปรากฏสาระสำคัญดังกล่าว จึงไม่อาจลงเนื้อเห็นได้ว่า เป็นสัญญาประนีประนอมยอมความ (ขอให้เทียบดูกับคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 874/2515 ดังกล่าวแต่ต้นในหัวข้อเดียวกัน)

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2624/2516 นายบุญเถิง ไชยสาร โจทก์
นายสมชาย จันทรวงศ์ จำเลย

ในคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญาทั้งปวง ไม่ว่าคดีอาญาจะเป็นคดีอันยอมความกันได้หรือไม่ก็ตาม คู่กรณีตกลงประนีประนอมยอมความเรื่องค่าเสียหายในทางแพ่งได้เสมอ กฎหมายห้ามเฉพาะการตกลงประนีประนอมยอมความระงับการฟ้องคดีอาญาแผ่นดินเท่านั้น

สัญญาประนีประนอมยอมความ คู่กรณีไม่จำเป็นต้องลงลายมือชื่อทั้งสองฝ่ายถ้ามีหลักฐานเป็นหนังสือลงลายมือชื่อฝ่ายที่ต้องรับผิดชอบหรือตัวแทนแล้ว ก็ย่อมฟ้องร้องบังคับคดีแก่ฝ่ายนั้นได้

คำวิจารณ์ เหตุที่คู่กรณีตกลงประนีประนอมยอมความในเรื่องค่าเสียหายในทางแพ่งที่เป็นคดีเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาได้นั้น เพราะเรื่องทางแพ่งสามารถแยกจากทางอาญาได้

สำหรับข้อที่ว่า สัญญาประนีประนอมยอมความไม่จำเป็นต้องลงลายมือชื่อทั้งสองฝ่ายนี้ ก็เป็นการตีความมาตรา 851 ตรงไปตรงมา ดังได้วิจารณ์ไว้แล้วในฎีกาที่ 2635/2515 ที่กล่าวแต่ต้นในหัวข้อเดียวกัน